

ნანა ბონჯილაშვილი, ნესტან სულავა

**წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახის
ინტერპრეტაციისათვის ქრისტიანულ ტრადიციაში**
(წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნების არასწორი
ინტერპრეტაციის გამო: წყაროთმცოდნეობითი კვლევა)

წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნება და ახალი აღ-
თქმისეული მონათხრობი. სახარება-ოთხთავში რამდენიმე
მარიამია დასახელებული. მაცხოვრის ამქვეყნიურ ცხოვრე-
ბასთან დაკავშირებით მოიხსენიებიან ყოვლადწმინდა
ღვთისმშობელი, მაცხოვრის მეგობრის, ლაზარეს და მარი-
ამ, წმ. მარიამ მაგდალინელი, მარიამ კლეოპასი და სხუად
მარიამ, რომელიც აღდგომას დილაადრიან მენელსაცხებ-
ლე დედებთან ერთად იმყოფებოდა მაცხოვრის საფლავ-
თან. „საქმე მოციქულთა“ ახსენებს იოანე ღვთისმეტყვე-
ლის//მახარებლის დედის სახელს – მარიამს (საქმე, 12, 12).
ჩვენმა წინაპრებმა ძალიან კარგად იცოდნენ, მათგან ვინ
ვინ იყო ან რა მისია ეკისრა თითოეულ მათგანს. მაცხოვ-
რის საფლავთან მისულ დედათა შორის ყოვლადწმინდა
ღვთისმშობლის ხატ-სახე იმთავითვე გამოკვეთილი იყო და
იგი საკამათო არასოდეს გამხდარა. რაც შეეხება მარიამის
სახელით ცნობილ ყველა სხვა დანარჩენ პიროვნებებს,
მათ შესახებ ბოლო ხანებში გამოქვეყნებულ ნაშრომებში
არასწორი ინტერპრეტაციები ვრცელდებოდა და ვრცელდე-
ბა. განსაკუთრებით ქართულ საღვთისმეტყველო სივრცეში,
ზოგჯერ ქართული ეკლესიის ამბიონიდანაც კი, საინტერ-
ნეტო გვერდებზე, მცდარი მოსაზრება მკვიდრდება წმ. მა-
რიამ მაგდალინელის თაობაზე. შევეცდებით საღვთისმეტ-
ყველო წყაროების გათვალისწინებით მისი ხატ-სახის სწო-
რად ინტერპრეტირებას, მის თაობაზე არსებული წყაროე-
ბის წარმოჩენას და მცდარად დამკვიდრებული მოსაზრე-
ბის გაქარწყლებას, იმ მოსაზრებისა, რომელიც არამარ-

თლმადიდებლურ ლიტერატურაში საუკუნეებს მიღმა იღებს სათავეს და ამჟამად თანდათან იმკვიდრებს ადგილს მართლმადიდებლურ ლიტერატურასა და ლიტურგიაშიც.

ევანგელური მონათხრობების ქალ პერსონაჟებს შორის წმ. მარიამ მაგდალინელი ერთ-ერთი გამორჩეული პიროვნებაა. ვინ იყო წმ. მარიამ მაგდალინელი? იგი გალილეაში, ტიბერიადის ტბის ნაპირას, კაპერნაუშთან ახლოს მდებარე ქ. მაგდალაში დაიბადა, საიდანაც მიიღო კიდევც ეს ზედწოდება. ქალაქი ისიქარის ტომს ეკუთვნოდა. ამჟამად მას მეჯდელი ჰქვია. იგი პატარა სოფელია და აქ ბუნებაც მკაცრია, მწირია მცენარეულობით, მიუხედავად ამისა, გარემო მაინც მშვენიერი სანახავია. „მაგდალინელი“ (ებრ. תולדותיה, ძვ. ბერძ. Μαρία Μαγδαληνή) ტრადიციულად განიმარტება როგორც „ქალაქ მიგდალელის მკვიდრი“. ტოპონიმ „მიგდალ//მაგდალას“ პირდაპირი მნიშვნელობაა „კოშკი“ (ებრ. migdal და არამ. Magdala). კოშკი უმაღლესი არისტოკრატიული ფენის წარმომადგენელთა, ფეოდალთა და რაინდთა სიმბოლოა და, შესაბამისად, შუა საუკუნეებში მისი შინაარსი წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნებაზეც გარკვეულწილად აისახა – მარიამი არისტოკრატიული თვისებებით შეიმკო. უნდა აღინიშნოს, რომ „მაგდალინელი“ სიტყვათწარმოების თვალსაზრისით გრამატიკულად არასწორი ქართული ფორმაა. ქართულ ლექსიკაში სადაურობის აღმნიშვნელი სახელები იწარმოება ფუძეზე ელ (და არა – ინელ) სუფიქსის დართვით. მაშასადამე, უნდა იყოს მაგდალელი. ქართულ ენაში დამკვიდრდა ფორმა მაგდალელი//მაგდანელი, თუმცა, ოთხივე სახარების ავტორი წმინდან ქალს, მარიამს, მაგდალინელად მოიხსენებს.

არსებობს მოსაზრება, რომ ზედწოდება „მაგდალინელი“ შესაძლოა, მომდინარეობდეს თალმუდში გამოყენებული გამოთქმიდან magadella (ებრ. מגדלה) – „თმების დამხვევი“. პერსონაჟი, რომელსაც ჰქვია „მირიამი, ქალების თმათა დამხვევი“, თალმუდის ტექსტებში იესოსთან დაკავშირებულ ეპიზოდებში გვხვდება. ერთ-ერთ ეპიზოდში მასზე საუბარია როგორც მრუშ ქალზე. ფიქრობენ, რომ ამ ტექსტებში წმ. მარიამ მაგდალინელზე მონათხრობთა ანარეკ-

ლი ჩანს. არსებობს ამ ზედწოდების სხვაგვარი (მეცნიერულ კვლევას მოკლებული) ეტიმოლოგიური განმარტებებიც („მუდმივად ბრალდებული“ და სხვ.). წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნების შესახებ ოთხივე სახარების რამდენიმე უმნიშვნელოვანესი ეპიზოდი გვიამბობს. ევანგელური თხრობით, მაცხოვარს, რომელიც ქალაქ-ქალაქ და დაბა-დაბა დადიოდა, ქადაგებდა და ახარებდა ღმრთის სასუფეველს, 12 მოწაფესთან ერთად თან ახლდნენ „დედანი ვინმე, რომელნი განკურნებულ იყვნეს სულთაგან არაწმიდათა და უძღურებათა, მარიამ, რომელსა ერქუა მაგდალენელი, რომლისაგან შვდნი ეშმაკნი განსრულ იყვნეს“... (ლუკ. 8, 2). ცნობა, რომ უფალმა წმ. მარიამ მაგდალინელი შვიდი ეშმაკისგან განკურნა, მარკოზის თხრობაშიცაა შემონახული (მარკ. 16, 9). სახარებებში აღნიშნული ფაქტი წმ. მარიამ მაგდალინელისაგან ეშმაკთა განსხმის შესახებ სხვადასხვაგვარად იქნა გააზრებული; მაგრამ არც ერთი ისეთი შემთხვევა არ დასტურდება, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელის ამ შვიდ ეშმაკთაგან განთავისუფლებაში მრუშება მოიაზრებოდეს. ზოგიერთი კომენტატორი მიიჩნევს, რომ მარიამს ნერვული დაავადება, კერძოდ, ეპილეფსია, ჰქონდა, რომელიც შვიდგზის გაუმწვავდა. სხვები კი ამ შვიდ ეშმაკს ზებუნებრივი წარმოშობის ავ სულებად მიიჩნევენ.

ბოლო ხანებში ლუკას სახარებაზე დაყრდნობით წმ. მარიამ მაგდალინელისაგან შვიდი ეშმაკის განსხმის თაობაზე გამოითქვა მოსაზრება, რომ მთავარია არა ის, რომ მისგან განსხმულ იქნა ეშმაკები ან რა საშუალებით მოხერხდა წმინდანისაგან ეშმაკთა განსხმა, არამედ მთავარი მოვლენის არსია, ესაა წმ. მარიამ მაგდალინელის განთავისუფლება შვიდი ეშმაკისაგან. ევანგელურ მონაცემთა გათვალისწინებით ბ. დერევენსკიმ აღნიშნა, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელის განთავისუფლება შვიდი ეშმაკისაგან (ἐπιτὸ δαιμόνια) უეჭველი ფაქტია, რომელსაც არსობრივი მნიშვნელობა ენიჭება (დერევენსკი, 2015: 195-196). ე. ი. იგი ქრისტემ განკურნა, რითაც წმ. მარიამმა შეიძინა ჭეშმარიტი სულიერი ძალა – ირწმუნა უფალი და ამის შემდგომ – სხვა კეთილმსახურ დედებთან ერთად, მადლიერების ნიშნად, ყველგან ახლდა მაცხოვარს ამქვეყნიურ ცხოვრე-

ბაში და ემსახურებოდა მას: „რომელნი, ოდეს იგი იყო გა-
 ლილვას, შეუდგეს მას და ჰმსახურებდეს, და სხუანი მრავალნი, რომელნი მის თანა აღსრულ იყვნენ იერუსალემდ“
 (მარკ. 15, 41; იხ. აგრეთვე – ლუკ. 8, 2-3); მან იესო ქრისტე
 გოლგოთის გზაზე გააცილა, რომელიც მასთან ერთად გა-
 იარა და ჯვარცმისასაც იქ იყო: „იყვნეს მუნ დედანიცა
 მრავალნი, რომელნი შორით ხედვიდეს, რომელნი შეუდგეს
 იესოს გალილვადთ და ჰმსახურებდეს მას, რომელთა თანა
 იყო მარიამ მაგდალენელი და მარიამ იაკობისი და იოსეს
 დედა და ძეთა ზებედესთად“ (მათ. 27, 55-56; იხ. აგრეთვე
 – მარკ. 15, 40-41, იოან. 19, 25); წმ. მარიამ მაგდალენელი
 ქრისტეს დაუღვასაც ესწრებოდა, კერძოდ, როდესაც უფ-
 ლის სხეული იოსებ არიმათიელმა წამების ჯვრიდან გარ-
 დამოხსნა, არდაგით შესუდრა, კლდეში ნაკვეთ საფლავ-
 თან მიიტანა, შიგ მოათავსა და საფლავის კარზე ლოდი
 მიაგორა, „იყო მუნ მარიამ მაგდალენელი და მარიამ იოსე-
 სი და ჰხედვიდეს, სადა-იგი დასდებდეს მას“ (მარკ. 15, 47;
 იხ. აგრეთვე – მათ. 27, 61, ლუკ. 23, 55); წმ. მარიამ მაგდა-
 ლენელი მესამე დღეს იესოს აკლდამასთან საკმევლითა
 და ნელსაცხებლებით მივიდა: „და ვითარცა გარდაჰდა შა-
 ბათი იგი, მარიამ მაგდელენელმან და მარიამ იაკობისმან
 და სალომე იყიდეს ნელსაცხებელი, რადთა მოვიდენ და
 სცხონ მას“ (მარკ. 16, 1; იხ. აგრეთვე – ლუკ. 24, 1); მათეს
 სახარებაში უფლის საფლავზე მხოლოდ დედათა მისვლაა
 აღნიშნული, ნელსაცხებელზე არაფერია თქმული (მათ. 28,
 1); იოანეს სახარების ამ ეპიზოდში მხოლოდ წმ. მარიამ
 მაგდალენელის მისვლაა აღნიშნული (იოან. 20, 1); უფლის
 საფლავზე სხვა დედებთან ერთად მისულმა წმ. მარიამ
 მაგდალენელმა პირველმა იხილა სპეტაკი სამოსით მოსი-
 ლი ანგელოზი, რომელმაც საფლავის კარიდან ლოდი გა-
 დააგორა (მათ. 28, 2-3); ეს ამბავი სახარებათა ტექსტებში
 განსხვავებულადაა მოთხრობილი, კერძოდ, მარკოზის სა-
 ხარებაში დედებს საფლავის ლოდი გადაგორებული დახ-
 ვდათ და მათ საფლავის მარჯვენა მხარეს სპეტაკი სამო-
 სით მოსილი მჯდომარე ჭაბუკი იხილეს (მარკ. 16, 4-5);
 ლუკას სახარებით, დედებმა საფლავში უფლის გვამი ვერ
 ნახეს და იქვე ელვარე სამოსლით მოსილი ორი კაცი იხი-

ლეს (24, 2-4); იოანეს სახარებაშიც წმ. მარიამ მაგდალინელმა საფლავის კარიდან გადაგორებული ლოდი ნახა (იოან. 20, 1); წმ. მარიამ მაგდალინელმა, სხვა დედებთან ერთად, პირველმა, ანგელოზთაგან შეიტყო, რომ უფალი იქ არ იყო, რომ იგი აღდგა, როგორც თავად ამბობდა: „მიუგო ანგელოზმან მან და ჰრქუა დედათა მათ: ნუ გეშინინ თქვენ, ვიცი, რამეთუ იესოს ნახარეველსა ჯუარ-ცუმულსა ეძიებთ. არა არს აქა, რამეთუ აღდგა, ვითარცა თქუა, მივედით და იხილეთ აღგილი, სადა დაიდვა უფალი“ (მათ. 28, 5-6; იხ. აგრეთვე – მარკ. 16, 6; ლ. 24, 5-6).

ოთხი სახარების ავტორთაგან ყველაზე მეტ ცნობას წმ. მარიამ მაგდალინელის თაობაზე სწორედ იოანე ღვთისმეტყველი გვაწვდის. აქვე უნდა აღინიშნოს ის გარემოებაც, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელი ჩანს ახალი აღთქმის სხვა ნაწილებშიც, კერძოდ, პავლეს ეპისტოლეებში. სახარებათა მონათხრობებიდან განსხვავებულია იოანეს სახარებისეული გადმოცემა წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ, კერძოდ, მარიამს ორი ანგელოზი უფლის აღდგომას კი არ აუწყებს, ისინი მხოლოდ ეკითხებიან, თუ რატომ ტირის იგი (იოან. 20, 12-13). მარიამია პირველი, ვინც უფლის „გვამის“ გაუჩინარება მის მოწაფეებს შეატყობინა: „რბიოდა და მოვიდა სვმონ-პეტრესა და სხვსა მის მოწაფისა, რომელი უყუარდა იესოს, და ჰრქუა მათ: აღიღეს უფალი საფლავისაგან, და არა უწყი, სადა დადევს იგი“ (იოან. 20, 2). მარიამისაგან მოწაფეთათვის უწყება უფლის საფლავზე ანგელოზთა ხილვამდეა წარმოდგენილი. სხვა სახარებებში ეს და მაცხოვრის აღდგომის ეპიზოდები არ აისახება, კერძოდ, მოთხრობილია, რომ სვიმონ-პეტრე და სხვა მოწაფე (სხვა მოწაფეში, „რომელი იგი უყუარდა იესოს“, იოანე იგულისხმება) წავიდნენ საფლავის სანახავად და მხოლოდ ტილონი იხილეს, სვიმონ-პეტრე საფლავად შევიდა და ტილოსთან ერთად ნახა სუდარა, რომელიც ცალკე დაკეცილი იდო. მოწაფეებმა დატოვეს საფლავი (იოან. 20, 3-10; ლუკ. 24, 24); იოანეს სახარების მიხედვით, მხოლოდ წმ. მარიამ მაგდალინელი, შეძრული მისი საყვარელი უფლის გაუჩინარებით, არ ტოვებს საფლავს, ტკივილითა და მწუხარებით აღესილი მხოლოდ ის ღვრის ცრემ-

ლებს, იგლოვს თავსდატეხილ უბედურებას: „ხოლო მარიამ დგა გარეშე საფლავსა მას თანა და ტიროდა. და ვითარ ტიროდა, შთაჰხედა საფლავსა მას“ (იოან. 20, 11); ანგელოზებმა სწორედ მარიამსა და სხვა მენელსაცხებლედედებს უთხრეს, რომ მისუღიყვენენ საფლავზე, შემდგომ კი იესოს მოწაფეებისათვის ეხარებინათ ეს ამბავი და ეცნობებინათ, რომ გალილეაში ნახავდნენ მას: „და ადრე წარვედით, და უთხართ მოწაფეთა მისთა, ვითარმედ: აღდგა მკუდრეთით და აჰა წინა-გიძღვს თქუენ გალილევას, მუნ იხილოთ იგი. აჰა ესერა გარქუ თქუენ“ (მათ. 28, 7; იხ. აგრეთვე მარკ. 16, 7); ლუკას სახარებაში აღნიშნული ეპიზოდი არ გვხვდება; თხრობა განსხვავებულია იოანეს სახარებაშიც (იოან. 14-17).

წმ. მარიამ მაგდალინელმა და მენელსაცხებლედედებმა მაცხოვარი ჯვარცმის შემდგომ პირველებმა იხილეს და მას თაყვანი სცეს. მათ, პირველთ, ერგოთ პატივი, უფლის ნება მოესმინათ: „და ვითარ მოვიდოდეს მოწაფეთა მისთა, და აჰა იესო შეემთხვა მათ და ჰრქუა: გიხაროდენ! ხოლო იგინი მოვიდეს და შეუვრდეს ფერჯთა მისთა და თაყუანის-სცეს მას“ (მათ. 27, 9). ლუკას სახარებაში ეს ეპიზოდი არ გვხვდება; მარკოზისა და იოანეს სახარებებში მხოლოდ მარიამს ეცხადება უფალი: „ხოლო აღ-რად-დგა განთიად პირველსა მას შაბათსა, ეწუნა პირველად მარიამ მაგდალენელსა, რომლისაგან განსრულ იყვნეს შჯდნი ეშმაკნი“ (მარკ. 16, 9); როდესაც ანგელოზებმა წმ. მარიამ მაგდალინელს ჰკითხეს, რატომ ტიროდა, მან მიუგო, რომ მისი უფლის ცხედარი წაიდეს და არ იცოდა, სად, მაშინ „იხილნა იესო მდგომარე და არა უწყოდა, რამეთუ იესო არს“ (იოან. 20, 14). იოანეს სახარების მიხედვით, წმ. მარიამ მაგდალინელი ერთადერთი ადამიანია, ვინც ერთგულებით და გულმოდგინედ დაეძებს უფალს და არ შორდება მის საფლავს: „ჰრქუა მას იესო: დედაკაცო, რადსა სტირ? ვის ეძიებ? მას ეგონა, ვითარმედ მემტილე იგი არს, და ჰრქუა მას: უფალო, უკუეთუ შენ აღიდე იგი, მითხარ მე, სადა დასდეგ, და მე წარმოვილო იგი“ (იოან. 20, 15). ამავე სახარებისეული თხრობით, ერთადერთია წმ. მარიამ მაგდალინელი, რომელმაც უდიდესი სიხარული განიცადა მოძღვრის ხილვისას და რომელმაც უსიტყვოდ,

უყოყმანოდ ირწმუნა მისი აღდგომა: „პრქუა მას იესო: მარიაჲ! მიიხილა მან გარე და პრქუა ებრაელებრ: რაბბუნი, რომელსა პრქჳან მოძღუარ, და მირბიოდა შემთხუევად მისა“ (იოან. 20, 16) და „პრქუა მას იესო: ნუ შემომხეხები მე, რამეთუ არღა აღსრულ ვარ მამისა ჩემისა; წარვედ ძმათა ჩემთა და არქუ მათ: აღვალ მამისა ჩემისა და მამისა თქუენისა, ღმრთისა ჩემისა და ღმრთისა თქუენისა“ (იოან. 20, 17); მარკოზის სახარებით, წმ. მარიაჲ მაგდალინელმა უფლის ხილვა აუწყა სხვა მგლოვიარე დედებს, მაგრამ მათ ეს არ ირწმუნეს: „იგი წარვიდა და უთხრა მის თანა მყოფთა მათ, რომელნი იგლოვდეს და ტიროდეს. და მათ რაჲ ესმა, რამეთუ ცხოველ არს და ეჩუენა მათ, არა პრწმენა“ (მარკ. 16, 10-11). პირველად სწორედ მარიაჲჲ და სხვა დედებმა ახარეს მოწაფეებს ქრისტეს მკვდრეთით აღდგომა, რაც უდიდესი მოვლენა იყო მთელი ქრისტიანული სამყაროსათვის: „და მიიქცეს საფლავით და უთხრეს ესე ყოველი ათერთმეტთა მათ და სხუათა ყოველთა. ხოლო იყვნეს მაგდალენელი მარიაჲ და იოანა და მარიაჲ იაკობისი და სხუანი მათ თანა, რომელნი უთხრობდეს მოციქულთა ამას“ (ლუკ. 24, 9-10; 22-24).

მათეს სახარებაში აღნიშნულია, რომ მენელსაცხებლე დედათა ნაწილი ქალაქში შევიდა და ყოველივე მღვდელმთავრებს აუწყეს (მათ. 28, 11); აქ უფლის მოწაფეთათვის ხარებაზე არაფერია თქმული; მარკოზის სახარება განსხვავებულ ეპიზოდებს გადმოგვცემს, კერძოდ, ანგელოზთა უწყებით შეძრწუნებულმა დედებმა, შიშის გამო, არავის არაფერი უთხრეს. იოანეს სახარებაში მხოლოდ წმ. მარიაჲ მაგდალინელია მახარებლად დასახელებული: „მოვიდა მარიაჲ მაგდალენელი თხრობად მოწაფეთა მისთა, რამეთუ იხილა უფალი და ესრეთ პრქუა მას“ (იოან. 20, 18). ასეთი დიდი და მნიშვნელოვანი ამბის გამოცხადების პატივი, იოანეს სახარების მიხედვით, წილად არც ერთ სხვა ქალს არ რეგებია.

უფლის აღდგომისა და ზეცად ამალლების შემდეგ წმ. მარიაჲ მაგდალინელი სახარებას ქალაგებდა, პილატეზე საჩივრით რომში იმყოფებოდა. იგი ეფესოში დაკრძალეს. 886 წელს მისი წმინდა ნაწილები ბიზანტიის იმპერატორმა

ლეონ ბრძენმა ეფესოდან კონსტანტინოპოლში გადააბრძანებინა. დასავლეთის ქრისტიანთა გადმოცემით, წმ. მარიამ მაგდალინელი გალიაში ქადაგებდა, პროვანსში გარდაიცვალა და მისი წმინდა ნაწილები ქალაქ მარსელშია დასვენებული. თუმცა, ამ გადმოცემას ძველი დროის მოწმეები არ ადასტურებენ. მისი წმინდა ნაწილები კონსტანტინოპოლში წმ. ლაზარეს სახელობის მონასტერში გადაასვენეს, რასაც მოწმობს ბასილი, სათთვეო წიგნის შემდგენელი (X ს.) და სხვა ბიზანტიელი ისტორიკოსები (დიაჩენკო, 2001: 30).

ბიზანტიურ წყაროებში მოთხრობილია იმის შესახებ, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელი და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელი ქრისტეს ჯვარცმის შემდგომ წავიდნენ ეფესოში იოანე ღვთისმეტყველთან, რომელსაც წმ. მარიამ მაგდალინელი ნაშრომების შექმნაში ეხმარებოდა. გადმოცემით, წმ. მარიამ მაგდალინელი ქრისტეს შესახებ რომში ახარებდა; ამას მოწმობს პავლე მოციქულის ეპისტოლე რომაელთა მიმართ, რომელშიც მოციქული რომაელებს მიმართავს (რომ. 16. 6). წმ. მარიამ მაგდალინელი ქადაგებდა რომსა და მთელს იტალიაში. მან რომის იმპერატორ ტიბერიუს კეისრის (14-34 წწ.) კარზეც შეაღწია, ძღვნად წითელი კვერცხი მიართვა, ქრისტეს აღდგომა ახარა და პონტიუს პილატესა და იუდეველი მღვდელმთავრების უსჯულოება ამხილა. აღდგომის დღესასწაულზე წითლად შეღებილი კვერცხების მირთმევის ტრადიციაც სწორედ წმ. მარიამ მაგდალინელისაგან მომდინარეობს. წმ. მარიამ მაგდალინელი ეფესოში გარდაიცვალა, სადაც ჯერ კიდევ VII საუკუნეში უჩვენებდნენ მის საფლავს. IX საუკუნეში, ლეონ ბრძენის იმპერატორობის დროს, 886 წელს მისი უხრწნელი გვამის ნაწილი კონსტანტინეპოლში გადააბრძანეს, ნაწილი კი საფრანგეთშია დასვენებული. მართლმადიდებლური კალენდრის მიხედვით, წმ. მარიამ მაგდალინელის ხსენება წელიწადში ორგზის აღესრულება – აღდგომის მესამე კვირას, რომელსაც მენელსაცხებლუე დედათა კვირა ეწოდება, ცხადია, იგი მოძრავია, და 4 აგვისტოს (ძვ. სტილით 22 ივლისს).

წმ. მარიამ მაგდალინელის სახელი მოიხსენიება იოანე ქართველის (იოანე ზოსიმეს) კალენდარში ძვ. სტილით 22 ივლისს. ქართულად შემონახულია „წმ. მარიამ მაგდა-

ლინელის ცხოვრების“ მეტაფრასული და სვინაქსარული რედაქციები. სვინაქსარული რედაქცია დაცულია წმ. გიორგი მთაწმიდლის „დიდ სვინაქსარში“ მისივე თარგმანით. 2003 წლის „საეკლესიო კალენდარში“ 4 აგვისტოს (ძვ. სტილით 22 ივლისი) მასალაში დაბეჭდილია მანანა დოლაქიძის მიერ მომზადებული ტექსტი (საეკლესიო კალენდარი, 2003: 162). ეს სვინაქსარული რედაქცია მოღწეულია XI საუკუნის რამდენიმე ხელნაწერით: A-97, A-193, H-2211, Jer.-24-25, Sin.-4, Ath.-30. დავიმოწმებთ ამ ტექსტს: „თთუესა ივლისსა კბ. ვსენებად წმიდისა მარიამ მაგდანელისაჲ. ესე იყო მაგდალით ასურეთისა და იყენეს მის თანა შუდნი ეშმაკნი. ხოლო შერისხვითა და მადლითა მაცხოვრისაჲთა განთავისუფლდა მათგან და შეუდგა ქრისტესა და ჰმსახურებდა ვიდრე ჯუარცუმაღმდე და იქმნა მენელსაცხებლე. და პირველ ყოველთასა იხილა აღდგომაჲ სხვსა მის მარიამის თანა, რომელ არს წმიდაჲ ღმრთისმშობელი. ხოლო შემდგომად ამისა ამაღლდა რაჲ უფალი და განვიდეს მოციქულნი ქადაგებად, რაჲჲმს წარვიდა მახარებელი ეფესოსს, მივიდა ესეცა მის თანა და ჰმსახურა. და სიწმიდით აღესრულა. და დაჰმარხეს შესაველსა ქუაბისა მის, სადა წმიდანი შუდნი ყრმანი დაძინებულ იქმნეს. ხოლო უკუანაღსკნელ მორწმუნემან მეფემან ლეონ აღმოიყვანნა წმიდანი იგი ნაწილნი მისნი და მის მიერ აღშენებულსა მონასტერსა დასხნა, რომელ არს ლაზარეწმიდაჲ“ (საეკლესიო კალენდარი, 2003: 162). ტექსტი სვინაქსარული რედაქციისათვის დამახასიათებელი ლაკონიურობით გამოირჩევა და შინაარსობრივად ძალიან მწირია; მაგრამ მთავარი ისაა, რომ მასში წმ. მარიამ მაგდალინელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ეპიზოდების ობიექტური სურათია დახატული. უწინარეს ყოვლისა, ყურადღებას იქცევს ის ფაქტი, რომ მასში შვიდი ეშმაკი სახლობდა; ეს კი იმას მიუთითებს, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნებაში დამკვიდრებულ მომაკვდინებელ ცოდვებზე კი არაა საუბარი, არამედ მასში მყოფ შვიდ ეშმაკზე, რაც სამეცნიერო ლიტერატურაში განსაზღვრულია, როგორც ნერვული დაავადება, რომლითაც წმ. მარიამ მაგდალინელი რამდენჯერმე ყოფილა შეპყრობილი. აქედან გამომდინარე, წმ. მარიამ მაგდალინელის

მიერ შვიდი მომაკვდინებელი ცოდვიდან ერთ-ერთის, მრუშობის, ჩადენის თაობაზე არსად მითითებული არ ყოფილა. ამას არც ეს სვინაქსარული რედაქცია მოწმობს, რაც იმას გვაგულისხმებინებს, რომ ქართულ საღვთისმეტყველო და ლიტურგიულ სააზროვნო სივრცეში წმ. მარიამ მაგდალინელის მრუშობა არასოდეს ყოფილა მითითებული.

ჩვენამდე მოღწეულია „მარიამ მაგდალინელის ცხოვრების“ მეტაფრასული რედაქციის ქართული თარგმანი, რომელიც დაცულია XVI საუკუნეში გადაწერილ გელათურ ხელნაწერში №3 (647r-649r); იგი გამოცემული არ არის (გაბიძაშვილი, 2004: 272).

წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნების მიმართ მართლმადიდებლურ და კათოლიკურ ეკლესიებში დიდი ხნის მანძილზე სხვადასხვაგვარი დამოკიდებულება არსებობდა, კერძოდ, მართლმადიდებლობა მას მოციქულთა სწორ წმინდა მენელსაცხებლედ აღიარებს. კათოლიკური ეკლესიის ტრადიციით, ყოველივე ზემოაღნიშნულთან ერთად, მას დიდი ხნის მანძილზე აიგივებდნენ უსახელო მონანიე ცოდვილთან, რომელმაც სვიმეონ ფარისევლის სახელში ქრისტეს ფეხები ცრემლით დაულტო და თმით „წარხოცა“, შემდეგ კი ნელსაცხებელი სცხო უფალს ფეხებზე (ლუკ. 7, 37-38), ასევე – ერთ უსახელო ქალთან, რომელმაც იესოს სვიმეონ კეთროვნის სახელში, ბეთანიაში, თავზე ნელსაცხებელი დაასხა (მათ. 26, 6-7, მათ. 14, 3-9) და მარიამთან, ლაზარესა და მართას დასთან (იოან. 12, 1-8). ამას ერთვოდა მრავალრიცხოვანი ლეგენდა. ევანგელურ თხრობაში იესოს მირონცხების ეპიზოდში მონაწილედ სხვადასხვა ქალის, – ლუკას მიხედვით, ეს ცოდვილი ქალია, იოანეს მიხედვით, ესაა მარიამი ბეთანიიდან, – გაიგივებას წმ. მარიამ მაგდალინელთან საბოლოოდ რომის პაპის, წმ. გრიგოლ დიდის, მიერ 591 წელს „შემოდგომის ქადაგებით“ დაედო საფუძველი, ხოლო სახარებებში წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მარიამ ბეთანიელის, ე. ი. მარიამის, რომელიც ბეთანიიდან იყო, აღუნიშნავი ცოდვა მრუშებად, პროსტიტუციად განიმარტა.

კათოლიკური ეკლესიის მიერ წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნების შებღალული სახელი გავრცელდა მარ-

თლმადიდებელ ერსა (პოეზიაშიც – მ. ცვეტაევა, ბ. პასტერნაკი) და ბერში. ქართულ ცნობიერებაშიც, უმეტესწილად, წმ. მარიამ მაგდალინელი მეძავე ქალადაა მიჩნეული. დღესაც კი ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის ამბიონიდან მოძღვართა ქადაგებებში ხშირად წმ. მარიამ მაგდალინელი მოიხსენება მრუშ ქალად, რომელსაც მიეტევა მძიმე ცოდვები. აღნიშნული იმის ნიმუშადაა მოხმობილი, რომ ცოდვით დამძიმებულთა სულის ხსნა ყოველთვისაა შესაძლებელი. „წმინდანთა ცხოვრების“ III ტომშიც (წმინდანთა ცხოვრება, 2001) წმ. მარიამ მაგდალინელის ცოდვებთან მრუშებაა აღნიშნული. ინტერნეტ სივრცის ქართულ საიტებზეც უმეტესწილად წმ. მარიამ მაგდალინელის სახელთან მრუშება იხსენიება.

ჩვენს გაკვირვებას იწვევს კათოლიკეთა მიერ დაშვებული და დამკვიდრებული ზემოაღნიშნული შეცდომის ჩვენს სინამდვილეში გავრცელება, რადგან საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია და ქართული ქრისტიანული კულტურა ამ საკითხში ოდითგანვე მიჰყვებოდა და მიჰყვება მართლმადიდებელი კათოლიკე ეკლესიის წეს-კანონებსა და ტრადიციებს, რასაც მოწმობს ქართულ ორიგინალურ და ნათარგმნ ეგზეგეტიკურ თხზულებებში, ქადაგებებსა და საგალობლებში წმ. მარიამ მაგდალინელის სახელის ევანგელური თხრობის მიხედვით წარმოდგენა-განსახიზნება, რაც, კათოლიკეთა შეხედულების საპირისპიროდ, სრულიად დაცლილია ამორალობისაგან და წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნება სახარების არც ერთ სხვა ქალთან არაა გაიგივებული.

ამრიგად, წმ. მარიამ მაგდალინელი შუა საუკუნეებიდანვე ახალი აღთქმის ერთ-ერთ უღირს ქალად მიიჩნეოდა და მისი ამგვარი ინტერპრეტაცია აღორძინების ხანისა და მომდევნო პერიოდის დასავლურ მხატვრობაშიც დამკვიდრდა. იგი მონანიე ცოდვილის სახით გამოისახებოდა, ცეცხლისფერი თმით, ულამაზესი სახითა და სხეულით, რაც კიდევ უფრო მეტად უწყობდა ხელს წმ. მარიამ მაგდალინელის სახეში მრუში ქალის წარმოდგენას. წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ კათოლიკურ წარმოდგენას, მის გაიგივებას ლაზარეს დასა და ლუკას სახარების მომნანიე

ცოდვილთან, იზიარებდნენ კათოლიკური ეკლესიის მამები: ნეტარი ავგუსტინე, იპოლიტე რომაელი, ნეტარი იერონიმე, ისიდორე სევილიელი, ანსელმ კენტერბერიელი, რომის პაპი გრიგოლ დიდი და სხვ.

მაგდალინელის სახის შესახებ მესამე განსხვავებული წარმოდგენა გნოსტიკურ-ოკულტურ ლიტერატურაში წარმოიშვა. ამ გააზრებით ქრისტესა და წმ. მარიამ მაგდალინელის ურთიერთობა როგორც „ზეციური ქორწინება“ („*богосупружеские*“) განიხილებოდა. სწორედ ეს იდეა იყო გამოთქმული გნოსტიკურ და პოსტგნოსტიკურ ტექსტებში („მარიამის სახარება“, „ფილიპეს სახარება“ და სხვ.), რომლებშიც წმ. მარიამ მაგდალინელი ქრისტეს შესახებ „ჭემ-მარიტი ცოდნის“ მატარებელი, მისი მემკვიდრის დედა იყო, მემკვიდრისა, რომელმაც წმინდა გრალის უდიდესი მცველების რჩეულ დინასტიას დაუდო სათავე (თანამედროვე მსოფლიოში სწორედ ამ ოკულტური ტრადიციის პოპულარიზაციას ეწევიან, რის მაგალითადაც შეიძლება დავასახელოთ დენ ბრაუნის გახმაურებული წიგნი „დავინჩის კოდი“¹). ამდენად, ოკულტური წარმოდგენებით წმ. მარიამ მაგდალინელის სახეში მიწიერი ქალისა, რომელსაც ვნებიანი სიყვარულით უყვარს („*богомуж*“) „ღმერთკაცი“², და წარმართული ქალღმერთის თვისებებია თავმოყრილი.

¹ წმ. მარიამ მაგდალინელი გოეთეს „ფაუსტის“ ფინალურ ეპიზოდში წმ. მარიამ მეგვიპტელსა და სამარიტელ ქალთან ერთად ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის თანდასწრებით და გრეტჰენის მონაწილეობით ლოცულობს ფაუსტისთვის, რათა მას ღმერთმა შეუნდოს. ზოგიერთი მეცნიერი დოსტოვესკის რომანის „იდიოტის“ პერსონაჟის თავად მიშკინის ურთიერთობას ცოდვილ მარიასთან ქრისტესა და წმ. მარიამ მაგდალინელის ურთიერთობით შთაგონებულად მიიჩნევს, რის გამოც მას იდიოტს უწოდებდნენ.

² ეს ტერმინი „ღმერთკაცი“ („*მეადბრუი*“) პირველად გამოყენებულია არეოპაგიტულ თხზულებებში, კერძოდ, დიონისე არეოპაგელის მეოთხე ეპისტოლეში, რომლის ადრესატი გაიუს მსახურია, მსჯელობა მაცხოვრის, იესო ქრისტეს ორბუნებოვნებას, მის ღვთაებრივ და კაცებრივ ბუნებას შეეხება, განმარტავს იესოს ღმერთობასა და ადამიანობას, რადგან იგი ადამიანზე მეტია და ჭეშმარიტი ღმერთია (დიონისე არეოპაგელი, 2002: 775-779). წმ. მაქსიმე

წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახემ უმნიშვნელოვანესი როლი შეასრულა გნოსტიკურ ლიტერატურაში („სიბრძნის რწმენა“ – «Πιστις Σοφια», ფილიპეს სახარება), რომელშიც იგი წარმოსახულია როგორც გამოცხადების მიმდებარე. ყველაზე მკვეთრი ლიტერატურული და იკონოგრაფიული მოტივების ტრადიცია ადრექრისტიანული ხელოვნების ძეგლებიდან მოყოლებული ა. ა. ივანოვამდე, შუასაუკუნეების თეატრალური ცდებიდან და ფილიპ გრევესკიდან

აღმსარებელმა, უკეთ გააზრების მიზნით, არეოპაგიტული თხზულებების კომენტირებისას ამ ეპისტოლის შინაარსი დააზუსტა და განაცხადა, რომ იესომ, რომელიც ღვთაებრივი ბუნებისა იყო, სრულად მიიღო ადამიანური/კაცებრივი ბუნება; ქრისტე ღვთაებრივს აღასრულებდა არა მხოლოდ როგორც ღმერთი, იმიტომ რომ მხოლოდ ღმერთი არ იყო და ადამიანურს აღასრულებდა არა მხოლოდ როგორც კაცი, იგი ღვთაებრივი ძალით მოქმედებდა. ღვთისმეტყველი მამის განმარტებით, ღვთაებრივი და კაცებრივი ბუნება უერთმანეთოდ არ არსებობს. „კაცად (ადამიანად) ქცევა“ ხსნის „ადამიანად მოვლინება//განკაცებას“. ღმერთკაცებრივი ენერგია („θεαδρακη ενεργεια“) ღვთაებრივ ენერგიასა და კაცებრივ ენერგიას ერთდროულად გულისხმობს. მასში ღვთაებრივი და კაცებრივი ენერგია შერწყმულია, რაც სრულიად ახალი, ღმერთკაცებრივ ენერგიაა (დიონისე არეოპაგელი, 2002: 777-779). წმ. ათანასე დიდის განმარტებით, „ღვთის სიტყვა განკაცდა, რათა ჩვენ განვღმრთობილიყავით“, რასაც წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველი შემდეგნაირად აზუსტებს 29-ე სიტყვაში (29. 19): კაცი იმდენად განიღმრთობა, რამდენადაც ღმერთი განკაცდა“ (მართლმადიდებლური... 2009: 696). სევეროს ანტიოქიელმა „ახალი“ (καινη) შეცვალა სიტყვით „ერთიანი“ (μια): „ახალ ღმერთკაცებრივ მოქმედებაში ვგულისხმობთ ერთიან, რთულ მოქმედებას და არ შეგვიძლია სხვაგვარად აზროვნება“ (მართლმადიდებლური... 2009: 704); სოფრონ იერუსალიმელის სიტყვით, როგორც დიონისე ამბობდა, „ღვთაებრივი და კაცებრივი ბუნება იესოში ერთდროულად ვლინდება“; წმ. იოანე ღამასკელმა განმარტა, რომ მას შემდეგ, რაც „ღმერთი განკაცდა, მასში ადამიანური ქმედებაც შეირწყა... შედეგად, განღმრთობილისა და ღვთაებრივის ქმედებაა შერწყმული, ისინი ერთმანეთის გარეშე არ არსებობს“ (მართლმადიდებლური... 2009: 705). ვლ. ლოსკიმ ამგვარი შერწყმა „საიდუმლო შერწყმად“ განმარტა (ლოსკი, 1991: 107).

(XII-XIII სს.) მოყოლებული უახლეს პოეზიაში – არის მაცხოვრის ნათქვამი სიტყვები წმ. მარიამ მაგდალინელისადმი: „ნუ შემომეხები მე“ (იოანე, 20, 17; „Μή μου άπτου“, «noli me tangere»)¹. ს. ავერინცევის სიტყვით, დასავლურმა ხელოვნებამ იცის მონანიე წმ. მარიამ მაგდალინელის პათეტიკური სახე, კერძოდ, მან დაასახელა ტიცციანის, დელატურასა და სხვათა სურათები, ანგელოზების ხელებზე უდაბნოში მყოფი თმებით დაფარული განდევილი ქალის მოტივის არსებობა, აგრეთვე, დასახელებულია რიმენშნაიდერის ქანდაკება (ავერინცევი, 2001: 129-130).

საკითხის ამგვარი დასმა – მრუში მარიამისა ან მართასა და ლაზარეს დის, მარიამის, წმ. მარიამ მაგდალინელთან გაიგივება – იმთავითვე უარყოფილი იყო პროტესტანტი განმმარტებლების მიერ და მათ მიერ წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნება მხოლოდ და მხოლოდ წმინდა მენელსაცხებლე დედადაა აღიარებული.

წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ არსებული მრავალრიცხოვანი ლეგენდური მასალა მსოფლიო ხელოვნებაში აისახა. მონანიე ცოდვილის რომანტიკულმა ელფერმა დასავლურ ტრადიციაში მაგდალინელის სახე ძალზე პოპულარული გახადა, რაც აისახა როგორც ლიტერატურაში, ასევე – ფერწერასა და სკულპტურაში (ეტიენ შევალიეს, კარავაჯოს, ტიცციანის, პერუჯინოს, დონატელოსა და სხვათა ქმნილებებში). დასავლეთის ხელოვნებაში ქრისტეს ფეხთბანვისა და უდაბნოში მარიამის მონანიების სიუჟეტები იყო გავრცელებული. წმინდანის გამოსახულების უცილობელ ატრიბუტებად წარმოდგენილი იყო გრძელი თმები,

¹ ამ ეპიზოდის განხილვა წმინდა მამათა ნააზრევში ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ადგილს იჭერს, კერძოდ, წმ. გრიგოლ ნოსელი, წმ. კირილე ალექსანდრიელი, მიქაელ ფსელოსი, ევსევი კესარიელი, წმ. თეოდორიტე კვირელი, მელეტი ეპისკოპოსი, წმ. იოანე ოქროპირი მაცხოვრის ამ მიმართვას წმ. მარიამ მაგდალინელისადმი, ძირითადად, იმით ხსნიან, რომ მაცხოვრის მოწაფეები მისი სხეულის ხედვასა და მასთან სხეულებრივ თანამყოფობას გადაწვეოდნენ (ἀπεθίξαι τὸς μαθητὰς τῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ θέας τε καὶ παρουσίας. - PG, 9. 420.A.5-C.3).

ნელსაცხებლის ჭურჭელი და თავისქალა, როგორც ყოველივე მიწიერის ხრწნადობის სიმბოლო.

XX საუკუნეში კათოლიკურმა ეკლესიამ სცადა, გაესწორებინა აღნიშნული შეცდომა და 1969 წლის რეფორმის შემდეგ Novus Ordo-ს კალენდარში წმ. მარიამ მაგდალინელი უკვე აღარაა წარმოდგენილი „მონანიედ“. მიუხედავად ამისა, ხალხის ცნობიერებაში საუკუნეთა მანძილზე ჩამოყალიბებული ტრადიციული შეხედულება (მაგდალინელი – მონანიე მრუში ქალი), რომელიც ხელოვნების მრავალი ნაწარმოების ზეგავლენითაც იყო განმტკიცებული, ძირითადად, უცვლელი დარჩა. ოქსფორდის ლექსიკონშიც კი სიტყვა „მაგდალინას“ „მონანიე მრუშის“ შინაარსი აქვს.

წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნების შესახებ გამოთქმულ მოსაზრებათა აღრევა IV საუკუნიდან იწყება, როდესაც მრუში ქალის სახესთან დაკავშირებით ეკლესიის მამათა მიერ გამოითქვა არასწორი შეხედულება: წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მარიამისა ბეთანიიდან გაიგივების არაპირდაპირი მოწმობა პირველად წმ. იპოლიტე რომაელის „ქებათა ქების“ თარგმანებაში გვხვდება, რომელშიც ავტორი მიუთითებს, რომ პირველნი, ვისაც გამოეცხადათ უფალი, იყვნენ მარიამი და მართა (აქ, როგორც ჩანს, საუბარია ლაზარეს დებზე) (შატბერდის კრებული, 1979: 264). ოთხივე სახარებაში კი აღდგომის დილას უფლის სამარხთან მისული წმ. მარიამ მაგდალინელია დასახელებული. წმ. კლიმენტი ალექსანდრიელი და წმ. ამბროსი მედიოლანელიც ამგვარ მოსაზრებას შესაძლებლად მიიჩნევენ. წმ. ავგუსტინე მიიჩნევდა, რომ სამივე ზეთისცხება ერთი და იმავე ქალის მიერ შესრულდა.

მოგვიანებით, V საუკუნიდან, წმ. მარიამ მაგდალინელის ცხოვრებას დაემატა ზოგიერთი სიუჟეტი მონანიე ცოდვილის – მარიამ მეგვიპტელის ცხოვრებიდან (V-VI სს.), რამაც წმ. მარიამ მაგდალინელის მეძავ ქალად წარმოდგენას საფუძველი კიდევ უფრო მეტად გაუმყარა. დასავლურ სამყაროში არსებული მრავალი გადმოცემა, ბიზანტიური მონათხრობებისაგან განსხვავებით, წმ. მარიამ მაგდალინელის მქადაგებლურ მოღვაწეობას აკავშირებს საფრანგეთთან და არა მცირე აზიასთან. ამ ლეგენდების

მიხედვით, იგი უდაბნოში გავიდა, სადაც 30 წელი დაჰყო უმკაცრეს ასკეზში და თავის ცოდვებს გლოვობდა; სამოსი შემოადნა, სიშიშვლეს კი გრძელი თმები უფარავდა. მისი დაუძღვრებელი, ხანდაზმული სხეული ყოველ ღამით ანგელოზებს ზეცაში აჰყავდათ, რათა განეკურნათ. სიკვდილის წინ წმ. მარიამ მაგდალინელი აზიარა იმ ადგილებში შემთხვევით მოხვედრილმა მღვდელმა, შემდგომში – წმ. მაქსიმინი. წმ. მარიამ მაგდალინელის ასკეზის სიუყუტი ძალზე ემსგავსება წმ. მარიამ მეგვიპტელის (დაბ. V ს-ის შუა წლები, გარდაც. 522 წ.) ასკეტური ცხოვრების ანალოგიურ პერიოდს (საერთო რეალიები – ცოდვაში ცხოვრება, გემით გამგზავრება წმ. მარიამ მაგდალინელისა მარსელში, მეგვიპტელისა – იერუსალიმში, უდაბნოში მარტოდმყოფობა, ანგელოზთა მიერ ღოცვის შემდეგ მათი ზეცაში აყვანა, შეხვედრა ღვთისმსახურთან, მათი უკანასკნელი ზიარების უამი აღდგომის პერიოდს უკავშირდება და ბოლოს, მსგავსი აღსასრული). წმ. მარიამ მაგდალინელისაგან განსხვავებით, წმ. მარიამ მეგვიპტელის შესახებ პირდაპირაა აღნიშნული, რომ ის მრუში იყო. მეცნიერები ფიქრობენ, რომ სიუყუტი IX ს-ში უნდა იყოს ნასესხები და ორივე წმინდანის ცხოვრებისეული შტრიხებიც ერთმანეთს ამდროს უნდა შერწყმოდა. წმ. მარიამ მეგვიპტელის ცხოვრებამ გარკვეულწილად განამტკიცა წმ. მარიამ მაგდალინელის ცოდვილად აღქმა. საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში წმ. მარიამ მეგვიპტელი მონანიე ქალთა მფარველად ითვლება (მისი ცხოვრების კიმენური რედაქცია ეკუთვნის სოფრონ იერუსალიმელს, მეტაფრასული რედაქცია – სვიმეონ მეტაფრასტს, ქართულად თარგმნა წმ. ეფთვიმე მთაწმინდელმა). ქრისტიანული სწავლებით, წმ. მარიამ მეგვიპტელი სრულყოფილი მონანიების ნიმუშადაა მიჩნეული, რადგან ითვლება, რომ ამ წმინდანისადმი აღვლენილი ღოცვით შესაძლებელია მრუშების ცოდვისაგან გათავისუფლება. წმ. მარიამ მეგვიპტელი ძალზე პოპულარული ყოფილა ქართულ სასულიერო მწერლობაში, რასაც მისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ამსახველი თხზულების შემცველ ხელნაწერთა სიმრავლე მოწმობს (გაბიძაშვილი, 2004: 272-273).

უაღრესად მნიშვნელოვანია წმ. დიმიტრი როსტოველის (XVII-XVIII სს.; ერობაში დანიელ ტუპტალო) მსჯელობა წმ. მარიამ მაგდალინელის მრუშებასთან დაკავშირებით. მისი აზრით, შეუძლებელია, რომ ქრისტესა და მის მოწაფეებს მრუში ქალი ხლებოდათ. დიმიტრი როსტოველის თქმით, ამას მაცხოვარს, ქრისტეს, მისი მოძულე ებრაელები, რომლებიც მუდამ ეძებდნენ მასში რაიმე სიბილწეს სალანძღავად, არ შეარჩენდნენ და აღუნიშნავს მაინც არ დატოვებდნენ (დიმიტრი როსტოველი, „წმინდანთა ცხოვრება: 22 იელისი“).

წმ. მარიამ მაგდალინელის სახელის შებღალვა-შეღახვას საფუძველი გამოაცალა 1946 წელს ნაგ-ჰამადის აღმოჩენამ სამხრეთ ეგვიპტის სიახლოვეს. აღმოჩენის ისტორია ამგვარია: ერთი გლეხი, მუჰამედ ალი, ძმებთან ერთად, ძველ კოპტურ სასაფლაოზე ნაყოფიერი მიწის ამოღებას ცდილობდა. გათხრისას მათ იპოვეს წითელი კერამიკული სურა, დაახლოებით, ერთი მეტრი სიმაღლისა; გატეხეს და მასში მხოლოდ პაპირუსის წარწერებიანი ფურცლები აღმოჩნდა. სახლში დაბრუნებულმა გაბრაზებულმა გლეხმა, საგანძურს რომ ვერ მიაგნო, თავისი აღმოჩენილი ნაწერების ნაწილი იქვე დანთებულ ცეცხლში ჩააგდო. გაურკვეველი ხელნაწერების გადარჩენილი ნაწილი კი უმნიშვნელო ფასად გაყიდა. დღეს ეს ხელნაწერები ნაგ-ჰამადის ბიბლიოთეკაში ინახება. აღმოჩნდა, რომ კოპტურ ენაზე დაცული ნაწერები I-III საუკუნეების ადრექრისტიანული ტექსტების ბერძნულიდან შესრულებული თარგმანი იყო. აღნიშნულ ტექსტებში, რომლებიც დღევანდელ ქრისტიანთა ოფიციალურ დოქტრინაში არ შესულა, მოთხრობილია წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებაც, კერძოდ, ნათქვამია, რომ ქრისტე თავის მოწაფეთა შორის წმ. მარიამ მაგდალინელს გამოარჩევდა როგორც ყველაზე ჭკვიანსა და გამგებს, რომ სწორედ ის გახდა თავდაპირველი ქრისტიანული მოძრაობის წინამძღოლი. ამაში სიმბოლური აზრი შეიძლება იკითხებოდეს, რის საფუძველიც ქალის შესახებ ბიბლიური თვალსაზრისი უნდა მივიჩნიოთ და წმ. მარიამ მაგდალინელის ევას ოპოზიციურ სახედ განვიხილოთ.

სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთი შეხედულებაა გამოთქმული წმ. მარიამ მაგდალინელის სახის გადაზრების წარმოშობის მიზეზთა ასახსნელად. შესაძლებელია, მისი მრუშად წარმოდგენა იმ ქალთათვის იყო განკუთვნილი, ვინც ამგვარი ცოდვით იყო დამძიმებული და წმ. მარიამ მაგდალინელი მათთვის სასუფეველის კარის გახსნის ერთგვარ ნიმუშად დაისახა. გამოთქმულია თვალსაზრისი, რომ საეკლესიო კულტურაში სამი ქალის სახე იყო უმნიშვნელოვანესი – ქალი-მაცდუნებელი (ევა), ქალი-მიტყევებული ცოდვილი (მაგდალინელი) და ზეციური დედოფალი (ღვთისმშობელი); ამგვარი გააზრებით, წმ. მარიამ მაგდალინელმა ფსიქოლოგიური ნიშა დაიკავა, რომელიც ამქვეყნიური ქალისათვის უფრო მისაღები იყო, ვიდრე საკუთარი თავის შედარება ევასთან და მით უფრო – ღვთისმშობელთან.

ვფიქრობთ, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელის სახის სწორი ინტერპრეტაციისათვის საჭიროა, უწინარეს ყოვლისა, მეტი ყურადღება მიექცეს წყაროებს, რომლებიც საკმაოდ მოიძებნება ქართულ და უცხოურ ენებზე. წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მეძავი ქალის სახეები მკვეთრად გამოიჯნულია როგორც თვით ევანგელურ სწავლებებში, ისე მათგან მომდინარე საღვთისმეტყველო ლიტერატურის ყველა ენის თხზულებაში: ჰაგიოგრაფიაში, ჰიმნოგრაფიაში, ჰომილეტიკაში, აგრეთვე, საერო მწერლობაში. სიტყვიერ მემკვიდრეობაში შესაძლებელი ხდება, ერთი მხრივ, წმ. მარიამ მაგდალინელისა და, მეორე მხრივ, მეძავი ქალისა და წმ. მარიამ მეგვიპტელის სახეთა აღრვეისათვის თვალის გადევნება. ამიტომ აუცილებლად მივიხინიეთ საკითხის დეტალური შესწავლა და განხილვა შესაბამისი წყაროების საფუძველზე.

წმ. მარიამ მაგდალინელი ეგზეგეტიკურ თხზულებებში. წმ. მარიამ მაგდალინელი მაცხოვრის მიერ შვიდი ეშმაკეულისაგან განკურნების შემდეგ მას მუდმივად თან ახლდა ამქვეყნიური ცხოვრების პერიოდში, რამდენიმე სხვა კეთილშობილ ქალთან ერთად, და მათთან ერთად ემსახურებოდა თავისი შესაძლებლობისამებრ. ევანგელური მონათხრობით, წმ. მარიამ მაგდალინელი ესწრებოდა მაცხოვრის ჯვარცმას, ხოლო შემდეგ კვირას ცისკარზე მაცხოვრის საფლავთან მისულ წმ. მარიამ მაგდალინელს ლოდი

გადაგორებული და საფლავი ცარიელი დაუხვდა. მენელსაცხებლე დედებს, მათ შორის მარიამს, ანგელოზმა მაცხოვრის აღდგომის შესახებ ამცნო. თუმცა, არავის, არც მცველებს, არც მენელსაცხებლე დედებს აღდგომა არ უხილავთ, რადგან როდესაც ისინი საფლავთან მივიდნენ, იგი ცარიელი დაუხვდათ. შექმლო კი ადამიანის თვალს ღმერთის დიდება ეხილა, მისი აღდგომის შემსწრე გამხდარიყო?! ანგელოზთა მითითებით, წმ. მარიამ მაგდალინელმა სხვა მენელსაცხებლე დედებთან ერთად ამის შესახებ მოწაფეებს, მაცხოვრის 11 მოწაფეს, ამცნო და ტირილით ისევ საფლავთან მივიდა, ტირილის დროს საფლავს ჩახედა და იქ ორი ანგელოზი დაინახა, რომელთაც მას ჰკითხეს, თუ რატომ ტიროდა იგი. სახარებები წარმოაჩენენ მენელსაცხებლე დედათა განცდებს, რადგან ისინი შეშინებულ-შეძრწუნებულნი იყვნენ ნანახით, შინ მიმავალთ შიშის გამო არავისთვის არაფერი უთქვამთ. „იმ ძრწოლამ, შეკრთომამ და შიშმა, რაც მათ უფლის საფლავზე დაეცათ იქ ნანახი სრულიად უჩვეულო ამბისა და მოსმენილის გამო, მათ ენა დაუდუმდა და შინ ასე მდუმარედ მოიყვანა, მოციქულებთან, სადაც ისინი უკვე ქრისტეს მოწაფეთა და თავიანთ თანამოაზრეთა შორის აღმოჩნდნენ და აღარაფრის არ უნდა შეშინებოდათ“ (დიაჩენკო, 2001: 34-35). კომენტატორები განმარტავენ: 1. ღმერთმა უდიდესი სიკეთე და სიყვარული გამოაგლინა ადამიანთა მიმართ, რადგან მათ იმის მაგალითი უჩვენა, როგორ უნდა დააყენონ ყველაფერზე მაღლა ღმერთი; მენელსაცხებლე დედებმა, მიუხედავად იუდეველთაგან მოსალოდნელი მრავალი საშიშროებისა, საკუთარი თავი დაივიწყეს და დილაადრიან იესოს საფლავს მიაშურეს ნელსაცხებელთა საცხებლად და თავიანთი ადამიანური მოვალეობის აღსასრულებლად, ებრაული წესისა და ჩვეულებისამებრ მიცვალებულისათვის პატივის მისაგებად; 2. როდესაც მაცხოვარი წმ. მარიამ მაგდალინელს გამოეცხადა და ამცნო თავისი აღდგომის შესახებ, ფაქტობრივად, იგი ტირილის გამო დაჯილდოვდა და პირველს მას გამოეცხადა მკვდრეთით აღმდგარი იესო ქრისტე, პირველს მას ეჩვენა მაცხოვარი. იმასაც აღნიშნავენ, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელს ეჭვის გასაფანტადაც

გამოეცხადა მაცხოვარი. ასევე, მაცხოვრის სიტყვების თანახმად, წმ. მარიამს ხელა წილად მოწაფეებთან მისვლა და მათთვის აღდგომის საიდუმლოს უწყება (ბიბლიური ენციკლოპედია, 1991: 456-457). როგორც ჩანს, ეს ფაქტიც სახისმეტყველებითად გასააზრებელია, რადგან წმ. მარიამ მაგდალინელის ჰიპოდიმურ წინასახედ ევა მიიჩნევა და მის ცოდვათა გამომსყიდველის სიმბოლური ფუნქცია აკისრია¹.

წმ. გრიგოლ ნოსელის შეხედულებით, თავდაპირველად ქალთა მოდგმას უნდა მიეღო ანგელოზისაგან სახარება და უფალი ეხილა, პირველს გაეგო მისი პირიდან წარმოთქმული „გიხაროდენ“. აკრძალვის მიუხედავად, პირველმა ქალმა დაარღვია ღვთის მცნება აკრძალული ხის ნაყოფის „გემოდსხილვის“ შესახებ, პირველი ქალი, ევა, გველის მიერ მოტყუვდა და ტანჯვა-გლოვისათვის გაიწირა (შატბერდის კრებული, 1979: 96, 101-104). სწორედ ამიტომ მაცხოვარს პირველად ის უნდა დაეხსნა, ვინც მის ფერხით ეცემოდა და მის ფეხებს ეხეოდა; მაცხოვარს სურდა, რომ ქალი სიხარულის მაცნე გამხდარიყო და ეს წმ. მარიამ მაგდალინელი იყო.

წმ. ეპიფანე კვიპრელის მოძღვრებით, იესოს ხელმეორე, ადამიანთათვის შიშისმომგერელი ხელახლა შობა, რაც ჩვეულებრივი ადამიანის დასაზღვრული გონებისათვის მიუწვდომელია, სამარხიდან ანგელოზმა წმ. მარიამ მაგდალინელს ახარა. ქრისტე ღამით იბადება ბეთლემში; ის კვლავ ღამით იბადება სიონში. შობისას მას სახვევებში ახვევენ; სახვევებში ახვევენ მას საფლავში დასადებადაც.

¹ აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საღვთისმეტყველო ლიტურატურაში ევასა და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ურთიერთმიმართება ბინარულ-ოპოზიციურ ჰიპოდიმურ-პარადიმულადაა აღქმული, რომელშიც ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელი ევას ცოდვათა გამომსყიდველად მიიჩნევა. ყურადღება უნდა მივაქციოთ ჰიმნოგრაფიულ ტრადიციას; კერძოდ, ბორენას ერთადერთი ცნობილი იამბიკო, რომელიც ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელს ეძღვნება, იწყება შემდეგი სიტყვებით: „რომელმან ევა ევას მიუზღე ვალი“. მასში ევას ცოდვათა მზღველად, გამომსყიდველად ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელია მიჩნეული (სულავა, 2001: 101-107).

მური მიუძღვნეს დაბადებისას; მურსა და ალოეს იღებს საფლავშიც. ეპიფანე კიდევ მრავალ ანალოგიას ჩამოთვლის.

წმ. იოანე ოქროპირი თავის ეგზეგეტიკურ თხზულებებში „თარგმანებად მათეს სახარებისაჲ“ და „თარგმანებად იოანეს სახარებისაჲ“ ვრცლად განმარტავს მაცხოვრის ხილვას წმ. მარიამ მაგდალინელის მიერ. სახარებისეული ეს ეპიზოდები უფრო დეტალურად წმ. იოანე ოქროპირმა განიხილა თხზულებაში „თარგმანებად მათეს სახარებისაჲ“, რომელშიც ოთხივე სახარების შესატყვისი მუხლებია სიმბოლური თვალსაზრისით ერთმანეთთან შედარებული და გაანალიზებული, ვიდრე მეორე ამავე ხასიათის თხზულებაში „თარგმანებად იოვანეს სახარებისაჲ“; სწორედ წმ. იოვანე ოქროპირმა დაუკავშირა და წმ. მარიამ მაგდალინელის წინასახედ მიიხნია ევას სახე, ე. ი. ისინი ჰიპოდოგ-მურ-პარადიგმული სტრუქტურით შექმნილ ხატ-სახეებად წარმოაჩინა. მათეს სახარების 27-ე თავის 61-ე მუხლის განმარტება ასეთია: „ამათიცა გული მჭურვალე იყო და უშიშ. ამისთვისცა განუშორებელ იყვნეს საფლავისაგან და ეძიებდეს ჟამსა მიღებად ნელსაცხებელი და ცხებად გუამსა უფლისასა, არამედ ვერ ეძლო, რამეთუ ჯერეთ მცველნი დგეს მუნ და ერი მრავალი იქცეოდა“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 459); წმ. იოანე ოქროპირი წმ. მარიამ მაგდალინელისათვის უწყებას მაცხოვრის აღდგომის შესახებ სიმბოლურად ხსნის, რადგან ეს სასიხარულო ამბავი ანგელოზისგან პირველს სწორედ მარიამს ეუწყა.

ღვთისმეტყველმა მამამ წმ. მარიამ მაგდალინელი მაცხოვრის ჯვარცმითა და აღდგომით ევას სულიერ განახლებას დაუკავშირა: „დასჯილი იგი ევა განმართლებულ არს, ექსორია ქმნილი ადამ მოწოდებულ არს, წყევად იგი განქარვებულ არს, სიკუდილი ძღეულ არს, ეშმაკი დაცემულ არს, მსახურნი მისნი სირცხვლელ არიან, მბრძოლნი ძღეულ არიან, ჰურიანი მგლოარე არიან, ჯუარი ჩემი ბრწყინავს...“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 471).

სახარებებში განსხვავებული ვერსიებია წარმოდგენილი წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მენელსაცხებლე დედების მაცხოვრის საფლავთან მისვლის დროის შესახებ. წმ. იოანე ოქროპირმა ამ ეპიზოდების განხილვისას თითო-

ეულის რაობა და არსი განსაზღვრა, თითოეულ მათგანს კომენტარი გაუკეთა: „რამეთუ არა ერთგზის ოდენ მოვიდეს, არამედ მრავალგზის, და თითოეულმა მახარებელმან სხუად და სხუად მოსლვად მათი აღწერა და გამოაცხადა; რამეთუ ვითარცა ვთქუ, მენელსაცხებლენი იგი რავდენგზისცა მოვიდეს საფლავად, ესმა ანგელოზთაგან, ვითარმედ: „აღდგა ქრისტე, არა არს აქა“; ხოლო არც ანგელოზს ზუსტად არ დაუსახელებია, თუ რომელ ჟამს აღდგა მაცხოვარი. მისივე სიტყვით, ეს ჟამი იცის „აღდგომილმან მხოლოდშობილმან ძემან ღმრთისამან“. როდესაც მათეს სიტყვებს (28, 1) განმარტავს, წმ. იოანე ოქროპირი აღნიშნავს: „გუაუწყებს, ვითარმედ ანგელოზი გარდამოვდა ზეცით და გარდააგორვა ლოდი იგი კარისა მისგან საფლავისა, და პოვა უფალი აღდგომილი, და მცველნი იგი შეადრწუნნა, ხოლო დედათა ახარა აღდგომად და აუწყა, ვითარმედ პირველ ზეცით გარდამოსლვისა ანგელოზისა მის აღდგა უფალი საფლავისა მისგან დაბეჭდულისა, ვითარცა-იგი მოწაფეთაცა წარმოუდგა ბჭეთა ხშულთა“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473). უფლის აღდგომის ჟამს იქ არავინ იყო, მხოლოდ მისი აღდგომის უმაღლ „მოვიდეს მარიამ მაგდანელი და სხუად იგი მარიამ საფლავად და იხილეს ზემოვსენებული იგი ანგელოზი მჯდომარე ლოდსა ზედა“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 474). „სხუად მარიამ“, წმ. იოანე ოქროპირის განმარტებით, ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელია, ხოლო წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ აღნიშნავს: „მარიამ მაგდანელი მივიდოდა რად წმიდისა ღმრთისმშობელისა თანა, განკვრეულ იყო კაცობრივითა გულისსიტყვთა, და ვითარცა პეტრე, გამოიყვანა რად ანგელოზმან საპრობილით და წარვლეს ბჭე ქალაქისად, მუნამდე ვერ იცოდა, თუ ჭეშმარიტ არს ხილვად იგი, ეგრეთვე მაგდანელი ჰგონებდა თუ ნუუკუე ჩუენებად იყო საქმე იგი, შეორგულდა და კუალად მიიქცა საფლავად, „ერთსა მას შაბათსა განთიად, ვიდრე ბნელდა იყო“ (ი. 20, 1); და ამას მოსლვასა იტყვს იოვანე“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473).

წმ. იოანე ოქროპირი შეეხო წმ. თომა მოციქულის ურწმუნობას და მაცხოვრის მიერ მისთვის შენდობას, ასევე, მსგავს ეპიზოდად მიიჩნია წმ. მარიამ მაგდალინელის

გაკვირვება მაცხოვრის აღდგომის თაობაზე და აქაც აღნიშნა, რომ მასაც შეუნდო ღმერთმა: „ეგრეთვე სახელ მაგდანელსაცა შეუნდო განკურვებისაგან შეორგულებად, რადთა უმეტესითა გამოძიებითა მისითა უმეტესად გამოცხადნეს აღდგომისა იგი საკურვებლად. ამით უკუე ესევითართა გულისსიტყუთა მოიქცა მაგდანელი საფლავად, და იხილა ლოდი იგი აღებული კარისა მისგან საფლავისა, ხოლო ანგელოზი არღარა იხილა მჯდომარე მას ზედა ვითარცა პირველ. მაშინ უმეტესად დაამტკიცა გულისსიტყუად თუსი და შეჰრაცხა პირველი იგი ხილვად უცნებად“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473). მას ეგონა, რომ მისი გვამი ებრაელებმა აიღეს და წაიღეს. სწორედ ეს ამცნო პეტრესა და იოვანეს, რომლებმაც იხილეს ტილო და სუდარა, რის შემდეგაც ისინი რწმენით აღვსილნი წავიდნენ, ხოლო წმ. მარიამ მაგდალინელი „დაშთა ადგილობანს, საფლავსა მას თანა დიდებულსა, და ტიროდა, რამეთუ ჯერეთ იჭუეულ იყო აღდგომისათუს, განგებულებით, რადთამცა თუსითა თუალითა იხილა უფალი“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473). ამის შემდეგ იხილა ორი ანგელოზი და მათი კითხვის შემდეგ უკვე ირწმუნა იესოს აღდგომა: „გამოჩნდა უფალი. იხილეს ანგელოზთა მათ და მოწიწებით შეშინდეს. იხილა დედაკაცმან მან სახე იგი მოწიწებისა მათისად და მიიქცა გარე ხილვად, თუ რადსათუს განკურდეს იგინი, „და იხილა იესუ გარე მდგომარე“. გარნა ანგელოზთა სხვთა სახითა – დიდებისადთა ეჩუენა, და განაკურენა, ხოლო დედაკაცსა მას ესრეთ, რადთა არა განცუბრდეს“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473).

ზემთ უკვე აღინიშნა, რომ ოთხ სახარებას შორის შეინიშნება განსხვავებები, რაც ვრცლად განმარტა წმ. იოანე ოქროპირმა. ასევე, განსხვავებები სახარებებს შორის განხილული აქვს ნეტარ ავგუსტინეს, რასაც ქვემთ დავიმოწმებთ, და რომელმაც წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატსაზე განსხვავებულად გაიაზრა. მათესთან ვხვდებით წმ. მარიამ მაგდალინელს და სხვა მარიამს; მარკოზთან წმ. მარიამ მაგდალინელთან ერთად დასახელებულნი არიან იოჰანა, მარიამნი, სალომე; ლუკა მახარებელი – მარიამთან ერთად მარიამ იაკობისსა, იოჰანას და სხვებსაც ასე-

ნებს; იოანე მახარებელი – მხოლოდ წმ. მარიამ მაგდალინელს. წმ. იოანე ოქროპირი ამას იმით ხსნის, რომ თითოეულმა მახარებელმა დედათა სხვადასხვა დროს მისვლა აღწერა და მენელსაცხებლუ დედათა ვინაობა და რაოდენობაც ამიტომაა განსხვავებული. მენელსაცხებლუ დედათა წვლილი წმ. იოანე ოქროპირის კომენტარებში იმ მხრივაც ჩანს, რომ მაცხოვრის აღდგომის ამბავი მათ მღვდელთმთავრებსაც ამცნეს და მისი ჯვარცმა უსაყვედურეს. თუმცა მათ არ დაიჯერეს და გვამი მოპარულად მიიჩნიეს, რაზეც წმ. იოანე ოქროპირი მჭევრმეტყველურად განაცხადებს: „ჰ, დიდ სიბრმე ჰურიათაჲ! სამართლად იტყოდეს, ვითარმედ: იყოს უკუანადსკნელი საცთური უძურეს პირველისა“ (მათე, 27, 64) (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473). ყოველივე ეს წმ. იოვანე ოქროპირის მიერ წარმოთქმულ სიტყვებში შემდეგნაირად შეჯამდა: „ჭეშმარიტად უძურესი პირველისა შეემთხვა მათ საცთური, რომელ ესევითარსა მას განცხადებულსა სასწაულსა ზედა არა ინებეს მოქცევაჲ სინანულად, არამედ ენება დაფარვაჲ აღდგომისა უფლისაჲ და შეჰმზადებდეს საკიცხელთა სიტყუათა“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1998: 473).

წმ. იოანე ოქროპირი იოანე ღვთისმეტყველის//მახარებლის მიერ გადმოცემულ ეპიზოდს, კერძოდ, წმ. მარიამ მაგდალინელის მიერ ცარიელი საფლავის ხილვას განმარტავს და მას სახისმეტყველებითად აფასებს: „ერთსა მას შაბათსა, რომელ არს კურიაკჳ, მოვიდა იგი, ხოლო იესუ აღდგა, იდგა რაჲ ლოდი ზედა საფლავსა, და ბეჭედნი იყვნეს მას ზედა, და ვინაჲთგან ჯერ-იყო, რაჲთამცა სხუათაცა ყოველთა იხილეს იგი. შემდგომად აღდგომისა აღელო ლოდი იგი, რომლისათჳს გარდაჰდა რაჲ შაბათი, მოვიდა მუნ მარიამ, რამეთუ ფრიადი მოსწრაფებაჲ აქუნდა უფლისათჳს, და იხილა რაჲ აღებული ლოდი, მირბიოდა თხრობად მოწაფეთა, რაჲთამცა ცან, თუ სადა არს გუამი მისი. რამეთუ ამისთჳს თქუა, ვითარმედ: „აღიღეს უფალი ჩემი საფლავისაგან და არა უწყი, სადა დადვეს იგი“ (იოანე, 20, 20-21). ჰხედავა, რამეთუ არარაჲ იცოდა მან ჯერეთ დამტკიცებულად აღდგომისათვის? რამეთუ ჰგონებდა იგი ცვალებასა სხუად აღგილად, ამისთჳსცა წარვიდა და ჰრქუა

მოწაფეთა...“ (წმ. იოანე ოქროპირი, 1993: 314). როდესაც მაცხოვარმა მტირალ წმ. მარიამ მაგდალინელს პირველს მიმართა, რატომ ტიროდა იგი ან ვის ეძიებდა, მან მისი ხმა ვერ შეიცნო, როგორც ჩანს, იმიტომ ვერ იცნო, რომ მთელი მისი ყურადღება ცარიელი საფლავისაკენ იყო მიმართული, რომელშიც თავისი საყვარელი მასწავლებლის, მოძღვრის გვამი ვერ იპოვა, ხოლო ის, ვინც მას ამ სიტყვებით მიმართა, მევენახედ აღიქვა. მაგრამ როდესაც მისმა საყვარელმა მოძღვარმა მას სახელით სიყვარულით მიმართა: „მარიამ!“ წმ. მარიამ მაგდალინელმა მყისვე იცნო მოძღვრის ხმა და ერთდროულად შეიპყრო განცვიფრების გრძნობამ და კეთილი ამბის უწყებით გამოწვეულმა მადლიერებამ, იგი მის ფეხებს მიეახლა და გახარებულმა შესძახა: „მოძღვარ!“ მაგრამ უფალმა იგი შეაჩერა, გააფრთხილა, რომ არ შეხებოდა მას, რადგან მამასთან იგი ჯერ კიდევ არ იყო და უბრძანა, მოწაფეებთან წასულიყო და მათთვის იესო ქრისტეს აღდგომა ემცნო.

ნეტარმა ავგუსტინემ თავის „საღვთისმეტყველო ტრაქტატში“ ერთმანეთს შეუდარა ოთხივე სახარების ჩვენთვის საინტერესო ეპიზოდების მონაცემები საიდუმლო სერობის, ცხების, გაცემის, შემდეგ კი მაცხოვრის დაფლვის, აღდგომისა და მენელსაცხებლუ დეებთან, კერძოდ, წმ. მარიამ მაგდალინელთან საუბრის შესახებ. ნეტარი ავგუსტინე დარწმუნებული იყო იმაში, რომ ქალი, რომელმაც მაცხოვარს ნელსაცხებელი სცხო, დიდი ხუთშაბათის ცხებამდე ერთხელ უკვე გამოჩნდა, ხოლო დიდ ხუთშაბათს ნელსაცხებლის ცხებისას იგი მეორედ გამოჩნდა (ნეტარი ავგუსტინე, 1999: 1046); ნეტარმა ავგუსტინემ ამ ქალის შესახებ აღნიშნა, რომ როგორც ცოდვილმა, მან მაცხოვარს ფეხები ცრემლებით დაულტო, განბანა, თმებით შემშრალა და შემდეგ ნელსაცხებელი სცხო. მაცხოვარმა განაცხადა, რომ ქალს მთელი ის ცოდვები მიეტყვებოდა, რაც აქამდე ჰქონდა ჩადენილი. მისი სიტყვით: „ჩვენ უნდა გვესმოდეს, რომ ეს გააკეთა ერთმა და იმავე ქალმა, მარიამმა, მაგრამ – ორჯერ, პირველ შემთხვევას დეტალურად აღწერს ლუკა მახარებელი (7, 36-50). ამავე ეპიზოდს ასახავს იოანეც, მაგრამ ისეთი სისრულით არა და არც იმ ვერსი-

ით, როგორც ლუკა; იოანეს მიერ აღწერილ ეპიზოდში ამ ქალის სახელია მოხსენიებული, მას მარიამს უწოდებს, იგი საუბრობს ღაზარეს აღდგინებაზე, ვიდრე მაცხოვარი ბეთანიაში მივიდოდა. იოანეს სახარების მიხედვით, მარიამი, რომელმაც მაცხოვარს სცხო ნელსაცხებელი ფეხებზე, ღაზარეს დაა (იოანე, 11, 1-2). იოანე ამ განაცხადით ეთანხმება ლუკას მონათხრობს, რომელმაც გვამცნო, რომ ეს ამბავი მოხდა სიმონის, ფარისევლის სახლში. ამრიგად, მარიამმა ნელსაცხებლის ცხება ერთხელ უკვე აღასრულა. მაგრამ იმას, რაც მან ბეთანიაში ხელახლა გააკეთა, არაფერი აქვს საერთო ლუკას მონათხრობთან, თუმცა, ამ ამბავს ერთნაირად მოგვითხრობს ყველა კანონიკური ევანგელისტისტი: მათე (26, 7-13), მარკოზ (14, 3-9), იოანე (12, 1-8).

ასე რომ, განსაკუთრებული ყურადღება იმ გარემოებას უნდა მიექცეს, რომ მოწაფეები უკმაყოფილონი დარჩნენ ქალის მიერ ნელსაცხებლის ცხებით, რადგან, მათი თქმით, ამდენი ძვირფასი ნელსაცხებელი ამოდ დაიკარგა, მისი გაყიდვის შედეგად აღებული სასყიდლით ბევრი მშვიერი და გაჭირვებული შეიძლებოდა დაეპურებინათ. იოანესთან კი მხოლოდ იუდაა უკმაყოფილო, რომლის შესახებაც ნეტარი ავგუსტინეს მიერ იქვე აღნიშნულია, იოანემ იუდაზე იმიტომ გაამახვილა ყურადღება, რომ სხვა მოწაფეებმა გაჭირვებულებისთვის მოიწადინეს სასყიდლის გადაცემა, ხოლო იუდამ თქმით კი თქვა, რომ სხვათათვის უნდა გადაეცათ, მაგრამ იოანეს სახარების მიხედვით, მხოლოდ საკუთარი ინტერესები ამოქმედებდა. ყოველივე ეს მოწამობს, რომ სახარებებში სხვადასხვაგვარადაა აღქმული მაცხოვრის ამქვეყნიურ ცხოვრებასთან დაკავშირებული ცალკეული ეპიზოდი“ (ნეტარი ავგუსტინე, 1999: 1046-1047).

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ნათლად წარმოჩნდა, რომ ნეტარმა ავგუსტინემ სახარებებში ცოდვილი ქალის შესახებ გამოთქმული განსხვავებული ვერსიები შენიშნა: მათეს, მარკოზისა და ლუკას მიხედვით, ქალის სახელი არაა ნახსენები; იოანეს მიხედვით, მარიამი ბეთანიიდან ღაზარეს დაა, რომელმაც მაცხოვარს ფეხები განბანა, თმებით შეუმშრალა და ბოლოს ნელსაცხებელი სცხო. შეიძლება ითქვას, რომ იგი სახარებისეულ ქალ პერსონა-

უმებს, რომელნიც მარიამის სახელით არიან ცნობილნი, ნათლად არ მიჯნავს.

კიდევ მივყავთ ნეტარი ავგუსტინეს მსჯელობას წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ; მან წმ. მარიამ მაგდალინელისა და სხვა ქალების ჯვარცმაზე დასწრების ეპიზოდი დეტალურად აღწერა და განმარტა. აღნიშნა, რომ სახარებებში განსხვავებულ ვერსიებს ვხვდებით. მათე ასახელებს წმ. მარიამ მაგდალინელს, მარიამს, იაკობისა და იოსიას დედას, ზებედეს ძეთა დედას, რომლებიც მაცხოვარს გალილეიდან დაჰყვებოდნენ (მათე, 27, 55-56); მარკოზს დასახელებული ჰყავს წმ. მარიამ მაგდალინელი, მარიამი – იაკობ უმცროსისა და იოსიას დედა, რომლის შესახებ ნეტარი ავგუსტინე კომენტარს აკეთებს, რომ იგი ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელია, მის ქმარს იოსებს პირველი ცოლისგან ვაჟები ჰყავდა და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელი მათ დედად იხსენიება, როგორც დედინაცვალი, აგრეთვე, ასახელებს სალომეს (მარკ. 15, 40-41); ლუკას მენელსაცხებლე დედები და ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელი სახელებით არ მოუხსენიებია. მისივე კომენტარის მიხედვით, მათესა და მარკოზის სახარებებს შორის წინააღმდეგობა არაა, მან ამის საწინააღმდეგოდ ლუკას სახარებაშიც ვერაფერი დაინახა. მხოლოდ იოანემ აღნიშნა მაცხოვრის ახლობელთა იქ დგომის შესახებ, სანამ მაცხოვარი სულს განუტევებდა. „თუ მათე და მარკოზი ნათლად არ დაასახელებდნენ წმ. მარიამ მაგდალინელს, ჩვენ შეგვეძლო გვეთქვა, რომ იგი ჯვართან ახლოს ან შორს იმყოფებოდა, რადგან იოანეს გარდა, არც ერთ მახარებელს არ უხსენებია ღვთისმშობელი; ახლა კი, როგორი სახით წარმოგვიდგება თვით წმ. მარიამ მაგდალინელი სხვა დედებთან ერთად, როგორც მათე და მარკოზი ამბობენ, შორიახლო მდგარი, თუ როგორც იოანე გვამცნობს, ჯვართან ახლოს? ეს მხოლოდ ასე შეიძლება იყოს: ისეთ მანძილზე იდგნენ, რომ შეიძლებოდა თქმულიყო „ახლოს“, რადგან ისინი მაცხოვართან ახლოს იდგნენ მისგან დასანახ მანძილზე, „შორიახლო“, თუ შევადარებთ ხალხს, რომლებითაც იგი გარშემორტყმული იყო: ჯარისკაცები, მცველები, ასეულები, რომლებიც უფრო ახლოს იდგნენ. შეიძლება ასეც გავიგოთ, რომ მათ, რომლებიც

ღვთისმშობელთან ერთად იყვნენ მას შემდეგ, რაც მაცხოვარ-
მა დედა თავის მოწაფეს ჩააბარა, უკან დაიხიეს, რათა იქვე
მდგარი ხალხისგან შექმნილი სივიწროვისთვის თავი დაეღწი-
ათ და მოშორებით მდგართ თვალყური უკეთ ედევნებინათ
იმისთვის, რაც ხდებოდა. ასე რომ, მახარებლებმა, რომლებ-
მაც დედების შესახებ ამბავი მაცხოვრის სიკვდილის შემდეგ
გვამცნეს, გაიხსენეს, რომ ისინი მოშორებით იდგნენ“ (ნეტარი
ავგუსტინე, 1999: 1094-1095). ნეტარი ავგუსტინე შეეხო იმ სა-
კითხსაც, თუ საიდან იცოდნენ დედებმა მაცხოვრის საფლავის
შესახებ. მათეს სახარების მიხედვით, დასაფლავებას
თვალყურს ადევნებდნენ წმ. მარიამ მაგდალინელი და სხვა
მარიამი, რომლებიც მის საფლავთან ისხდნენ (მათე, 27, 61);
მარკოზის სახარებით, წმ. მარიამ მაგდალინელი და მარიამ
ოსიასი უყურებდნენ ყოველივე ამას (მარკ. 15, 47). ნეტარი ავ-
გუსტინეს აზრით, მათ შორის რაიმე შეუსაბამობა არაა.

ახლა დავაკვირდეთ ნეტარი ავგუსტინეს კომენტარს
მენელსაცხებლუ დედათა მიერ მაცხოვრისათვის ნელსაც-
ხებლის საცხებლად მისვლის შესახებ. საინტერესოა შაბათის
მწუხრის შემდგომი და კვირას გათენებამდელი ვითარება,
რასაც მათე და მარკოზი ერთნაირად გადმოგვცემენ.
მათეს სახარებით, საფლავის სანახავად წმ. მარიამ მაგდა-
ლინელი და სხვა მარიამი გათენებამდე მივიდნენ. ამასვე
გვიამბობს მარკოზი. ღუკა ახსენებს წმ. მარიამ მაგდალი-
ნელს, იოანას, მარიამ იაკობისას და სხვა მენელსაცხებ-
ლუ დედებს, ოღონდ ამ უკანასკნელებს – არა სახელდე-
ბით (ღ. 24, 10). იოანე მხოლოდ წმ. მარიამ მაგდალინელს
ახსენებს (ი. 20, 1). ნეტარი ავგუსტინეს სიტყვით, დედათა
ქმედება დროსა და სივრცეში ოთხივე მახარებელთან თან-
ხედება, მაგრამ ანგელოზთა შესახებ ცნობები განსხვავე-
ბულია. თუმცა, ნეტარი მამის თქმით, წმ. მარიამ მაგდალი-
ნელთან ერთად, ცხადია, უნდა ყოფილიყვნენ სხვა მენელ-
საცხებლუ დედებიც, მაგრამ იოანეს ისინი არ უხსენებია
(ნეტარი ავგუსტინე, 1999: 1102-1103). ნეტარი ავგუსტინეს
აზრით, იოანე ღვთისმეტყველმა წმ. მარიამ მაგდალინელის
შესახებ განსაკუთრებული ყურადღება იმიტომ გამოიჩინა,
რომ იგი გამოირჩეოდა თავისი უანგარო დიდი სიყვარუ-
ლით მაცხოვრისადმი, ყველაზე დიდი სიყვარულითა და

ერთგულებით. იოანე უსაფუძვლოდ არაფერს იტყოდა, უსაფუძვლოდ არ მიუთითებდა მხოლოდ მასზე და არა სხვებზეც, რომლებიც, უეჭველია, მასთან ერთად იმყოფებოდნენ (ნეტარი ავგუსტინე, 1999: 1104). ამას ნეტარი ავგუსტინე წმ. მარიამ მაგდალინელისადმი მაცხოვრის განსაკუთრებული სიყვარულით ხსნის, რომელსაც იესო ორჯერ ეხვეწა: პირველად მევენახის სახით, მეორედ გზაზე გამოეცხადა როგორც მაცხოვარი და აღდგომაზე მინიშნებით შიშისაგან გაათავისუფლა (ნეტარი ავგუსტინე, 1999: 1105).

ამრიგად, ნეტარმა ავგუსტინემ აღნიშნა, რომ კვირას, აღდგომის დღეს, თითოეულმა მახარებელმა მაცხოვრის საფლავთან დედათა სხვადასხვა დროს მისვლა აღწერა, ამიტომაც მენელსაცხებლე დედათა ვინაობა და რაოდენობაც თითოეულში განსხვავებულად მინიშნებული. ნეტარი ავგუსტინეს თხზულებით, ოთხივე სახარებაში წმ. მარიამ მაგდალინელი რამდენჯერმე გამოჩნდა, მან მაცხოვარს ფეხები ცრემლებით დაუღებო, თავისი თმებით შეუმშრალა და შემდეგ ნელსაცხებელი სცხო. იგი ჯვარცმისას ყოველადწმინდა ღვთისმშობელთან და სხვა დედებთან ერთად იმყოფებოდა, მაცხოვრის საფლავთან ნელსაცხებლების საცხებლად პირველი მივიდა და მაცხოვარი თავის მოწაფეთა შორის სწორედ მას გამოეცხადა პირველს, ახარა, რომ იგი აღდგა და ღვთის დაწერილი სიტყვა აღსრულდა. ნეტარი ავგუსტინე გამოკვეთილად არ ამბობს, იყო თუ არა წმ. მარიამ მაგდალინელი ცოდვილი, მრუში დედაკაცი, მაგრამ იგი ყველა ცხებას წმ. მარიამ მაგდალინელს მიაწერს, რაც გვაფარაუდებინებს, რომ მისი აზრით, წმ. მარიამ მაგდალინელი, როგორც ყოველი ადამიანი, ცოდვილია, ხოლო რაკი მაცხოვარს ნელსაცხებელი მრუშმა ქალმა სცხო, ამიტომ ნეტარი ავგუსტინეს აზრით, წმ. მარიამ მაგდალინელიც მრუშ დედაკაცად იგულისხმება. თუმცა, ბოლომდე ნათლად ნათქვამი არაა, წმ. მარიამ მაგდალინელი არის თუ არა უსახელო მრუში დედაკაცი.

წმ. მარიამ მაგდალინელი და „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“. წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახე ქართულ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში ხშირად გვხვდება და იგი უმეტესად ჰიპოდიმურ-პარადიგმული ფუნქციითაა დატვირთული.

საგანგებო მსჯელობის საგანია „მოქცევაჲ ქართლისაჲს“ რედაქციებში წარმოსახული წმ. ნინოს მიმართება წმ. მარიამ მაგდალინელსა და მენელსაცხებლუ დედებთან, ასევე, ამ საკითხებთან დაკავშირებული სხვა პრობლემატიკაც. „მოქცევაჲს“ ტექსტში, აგრეთვე, წმ. ნინოს ცხოვრების შემცველ თხზულებებში, წარმოჩენილია წმ. მარიამ მაგდალინელისა და წმ. ნინოს ჰიპოდიმურ-პარადიგმული ხატსახეები. თხზულებაში წმ. მარიამ მაგდალინელი ჩნდება სვეტიცხოვლის აშენების ეპიზოდში. საკითხის კვლევისას სახისმეტყველებით ღირებულებას იძენს ღვთის სახლის ადგილის განსაზღვრის შესახებ მირიანის რჩევა წმ. ნინოსთვის, ეკლესია ააგოს იქ, „სადაც მეფეთა გონებაჲ მტკიცე არს“ (ძეგლები, 1963/1964: 137). მეფე მირიანმა შეარჩია წმ. ნინოს მაყელოვანი – „მიყუარან მაყუალნი ეგე შენნი და მუნ მიწებს გონებითა“ (ძეგლები, 1963/1964: 137).

ტაძრის მშენებლობისას სვეტიცხოვლის ადგილიდან „ვერ შეძერამ“ შესაძლოა, შეარყიოს ახლადმოქცეულთა რწმენა, ადვილად მიდრიკოს ძველი სარწმუნოებისაკენ; წმ. ნინომ კარგად უწყის ეს და გაცნობიერებული აქვს მათი სულისათვის მოსალოდნელი საფრთხე. კაბადოკიელი ქალწულის შიში უსაფუძვლო არ არის, რადგან მის ხსოვნას შემოუნახავს კერპთა მსხვრევის შემდგომ მირიანის თქმული: „მისი (იგულისხმება არმაზი) ადგილი შეუძრავ არს“ (ძეგლები, 1963/1964: 132). თუ არ აღიმართა სვეტიცხოველი, არ აშენდება ეკლესია, რითაც ხელი შეეშლება ქრისტიანული მოძღვრების გამარჯვებას; ქრისტიანული ტაძრის საძირკველი კი ვერ ჩაიყრება, სანამ მტკიცედ დგას არმაზის კერპის ღიბო – არმაზ-ზადენის მთები. ამიტომაც წმ. ნინო და თორმეტი დედა დარჩნენ ეკლესიისთვის მომზადებული საფუძვლის ადგილას. წმ. ნინო გოდებდა და ღვრიდა ცრემლებს; ამ ერთი ფრაზით თხზულებაში მინიშნებულია მგლოვიარე ქალწულის სულიერი მდგომარეობა, ახლადმოქცეულთა რწმენის შეურყევლობისათვის ზრუნვა. მოკვეთილ სვეტთან დარჩენილ დედებს შუაღამისას ორი ხილვა მოევლინათ: პირველი ხილვისას წარმოიქცა არმაზ-ზადენის მთები, მტკვარმა „გარდმოხეთქა“ და წაიღო ქალაქი, არაგვი კი ციხის ზემოთ „გარდამოჴდა“, საშინელი

ხმა და გრგვინვა იყო. წმ. ნინო განუმარტავს შეშინებულ დედებს, რომ არაფერი შეცვლილა, რომ „მთანი ჰგიან და წყალნი იგი მუნვე დიან“ (ძეგლები, 1963/1964: 139), რომ არმაზ-ზადენის მთათა რღვევა ქართლში ურწმუნოების მთათა ნგრევას მოასწავებს. წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედათა პირველ ხილვას მოჰყვება მეორე ხილვა – გათენებისას ლეწვისა და ყივილის ხმით იჭრება მცხეთაში სპარსთა ლაშქარი, ლეწავს ქალაქის სამივე კარს, სისხლითა და ცხედრებით „აღივსო ყოველი ადგილი“ (ძეგლები, 1963/1964: 140). წმ. ნინო უშიშრად წარდგება სპარსთა ლაშქრის წინაშე და მათ ჩრდილო მხარეს, კედარის მთებში გზავნის, რადგან „აქა მოვიდა იგი, რომელსა თქუნ ევლტოდეთ“ (ძეგლები, 1963/1964: 140), ჯვარს გადასწერს იქაურობას და ყოველივე ქრება. გათენებისას ნათლით შემოსილი ჭაბუკი მოევლინებათ, რომელიც სამ სიტყვას ეუბნება წმ. ნინოს, სვეტს ცად აღამაღლებს, რომელიც შემდგომ ჩამოეშვება და თავის „ხარისხზე“ დადგება.

სამეფო ბაღში, „სამოთხეში“ სვეტის „ვერ აღმართების“ შემდგომ წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედათა მაყვლოვანში დარჩენას, ჩვენი აზრით, სიმბოლური დატვირთვა აქვს. წმ. ნინო და ათორმეტნი დედანი გარკვეულწილად ქრისტესა და 12 მოციქულის რემინისცენციას აღძრავენ, ფაქტობრივად, ესაა აღუზია, რომელსაც მხატვრული ფუნქციაც აკისრია თხზულების სრულყოფილად გააზრებისათვის. მით უფრო, რომ ხილვა-ზმანებები კაბადოკიელი ქალწულის მიერ დედათათვის იგაეურად განიმარტება, ქრისტეს მიერ მოწაფეთათვის იგავის „გამოთარგმანების“ მსგავსად. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ღვთის სახელი 12 მოციქულის სახელზე შენდება; ეს არ უშლის ხელს, რომ ზემოაღნიშნულ ეპიზოდში სხვადასხვაგვარი წარმოდგენა მოიაზრებოდეს.

რ. სირაძის აზრით, „იქვე არის არაევანგელური, თუმცა იკონოგრაფიული ტრადიციებით დამკვიდრებული წარმოდგენა, რომ ამადლების კომპოზიციაში გამოისახოს მლოცველი ღვთისმშობელი („ორანტა“). სწორედ მის ადგილს აქ იჭერს წმ. ნინო. ევანგელური წარმოდგენით კი აღდგომის პირველ-

მოწამენი იყენენ მენელსაცხებლე ქალები, რაიც ერთგვარად აქაცაა არეკლილი“ (სირაძე, 1987: 120).

ზემოაღნიშნულ ხილვა-ჩვენებებს თუ დაეაკვირდებით, წმ. ნინოს, ათორმეტ დედასა და მენელსაცხებლე დედებთან დაკავშირებულ ეპიზოდთა შორის სიმბოლურ მიმართებას შევნიშნავთ. სახარებისეული თხრობის მიხედვით, წმ. მარიამ მაგდალინელი და კეთილმორწმუნე დედები ესწრებოდნენ ქრისტეს ჯვარცმას („ხოლო დგეს ჯუარსა მას თანა იესოჲსა დედაჲ მისი და დაჲ დედისა მისისაჲ, მარიამ კლეოპაჲსი, და მარიამ მაგდალენელი“ – ი. 19, 25), კვირის პირველ დღეს კი ნელსაცხებლებით მივიდნენ მის სამარხთან; სწორედ მათ (იოანე მახარებლის მიხედვით, მხოლოდ მარიამ მაგდალინელმა) იესოს საფლავთან იხილეს უფლის ანგელოზი (მარკოზით – ჭაბუკი, ლუკას მიხედვით – ორი კაცი, იოანეს მიხედვით – ორი ანგელოზი) და ეხარათ ჯვარცმულის აღდგომა; პირველებმა მათ იხილეს აღმდგარი უფალი და მის მოწაფეებს აუწყეს ეს სასიხარულო ამბავი; მათესა და იოანეს სახარებათა მიხედვით კი, ეს პირველმა წმ. მარიამ მაგდალინელმა იხილა.

ცხადია, „წმ. ნინოს ცხოვრებაში“ სვეტი-ცხოვლის აღმართვასთან დაკავშირებული მოვლენები ზუსტი ანალოგია არაა სახარების ზემოაღნიშნული ეპიზოდებისა, მაგრამ სიმბოლური თვალთახედვით შესაძლოა საერთო რეაქციების დაძებნა. იესოს საფლავთან მისული წმ. მარიამ მაგდალინელისა და სხვა დედათა მსგავსად, წმ. ნინო და დედები რჩებიან მოკვეთილ, მაგრამ ვერ „აღმდგარ“ ცხოველმყოფელ სვეტთან; წმ. მარიამ მაგდალინელის შესატყვისად, რომელიც „დგა გარეშე საფლავსა მას თანა და ტიროდა“ (ი. 20, 11), წმ. ნინო „გოდებდა და დაადენდა ცრემლთა სუეტსა მას ზედა“ (ძეგლები, 1963/1964: 139); სვეტი-ცხოველი კი უფლის კვართის საფლავს ემყარება, რაც მაცხოვრის საფლავს გულისხმობს და სიმბოლურად უფლის აღდგომის მიმანიშნებელია. მენელსაცხებლე დედათა მსგავსად, მხოლოდ წმ. ნინოსა და დედებს ეუწყებათ ღვთის სიტყვა – ორი ხილვა-ზმანება; სწორედ ისინი იხილავენ სასწაულს, რომ სვეტს „ზედა-მოადგა ჭაბუკი ერთი ყოლადვე ნათლითა შემოსილი, და მოებლარდნა ცეცხლის

სახედ ზეწარი“ (ძეგლები, 1963/1964: 141) (შდრ. მ. 28, 3 – „ხოლო იყო ხილვაჲ მისი, ვითარცა ელვაჲ და სამოსელი მისი სპეტაკ ვითარცა თოვლი“). ნიკოლოზ გულაბერისძის „საკითხავი“ ამასთანავე გვაუწყებს, რომ სვეტი-ცხოველი აღმართა მაცხოვარმა: „სუეტო წმიდაო, ცხოველო და ცხოველს-მყოფელო, რომელი ნათელმან უსაზღვრომან ნათელ მფლობელმან ძემან ღუთისამან ნათლად ელვისად და სუეტად ცხოველისად აღმართა, ნათელმყოფელად გულებსა ქართველთა ერისასა“ (გულაბერისძე, 2007: 58).

რ. სირაძე აღნიშნავს, რომ „ამ ნათელმოსილი ჭაბუკის სახეში ზეციური „სასიძოს“ სახე ჩანს (აქვე შემოდის სიმბოლიკა: ქალწული ნინო – ზეციური სასიძლო). სამოთხე ასპარეზია სულიერი ქორწინებისა“ (სირაძე, 121). და როგორც აღმდგარმა იესომ მიმართა წმ. მარიამ მაგდალინელს, „ყოლადვე ნათლით შემოსილმა“ ჭაბუკმა „არქუნა სამნი რადმე სიტყუანი ნეტარსა ნინოს“ (ძეგლები, 1963/1964: 141) და აღმართა სვეტი-ცხოველი, „... და ახედვიდა ყოველი კაცი სვეტსა მას, ვითარცა ძალსა ღმრთისასა“ (ძეგლები, 1963/1964: 160). უფლის აღდგომის მახარებელ მენელსაცხებლე დედათა მსგავსად, წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედას უნდა ეხარებინათ მირიან მეფისა და ქართლის ერისათვის სვეტიცხოვლის სასწაული, ცხოველი სვეტის აღმართვის სასწაული. მირიანმა „იხილა მუნ ნათელი, ვითარცა ელვაჲ ზეცადმდე აღწეუნული სამოთხესა მას შინა. იწყო სრბად, მკვრცხლ მოსვლად, და ყოველისა ერისა სიმრავლჳ მის თანა“ (ძეგლები, 1963/1964: 142); აღესრულა შემდგომი სასწაულიც – სვეტი ხელშეუხებლად დაეშვა და დაადგა თავის დასადგომ ადგილს, „...დამოსდიოდეს მდინარენი ცრემლთანი მეფესა და მთავართა და ყოველსა ერსა სულ-თქემითა სულისა მათისაჲთა, და აღიდებდეს ღმერთსა და ჰნატრიდეს ნეტარსა ნინოს“ (ძეგლები, 1963/1964: 142). სიკვდილის წინ დაწერილ წიგნში მირიან მეფე სვეტის აღმართებაზე საუბრობს, რაც წმ. ნინოსა და დედათა ხილვას ემყარება: „ღმერთმან მაღალმან მოავლინა ერთი მსახურთა მისთაგანი და წამის-ყოფითა მისითა ქუეყნით ცად აღიწია“ (ძეგლები, 1963/1964: 161). „ცად აღწეუნული“ და თავის „ხარისხზე“ დაფუძნებული სვეტი (რომე-

ლიც შესაძლოა, ძველი და ახალი აღთქმის კავშირს გამოხატავდეს) მიწიერების ზეციერებასთან დამაკავშირებელი სახე-იდუაა. მცხეთის „სამოთხეში“ ცხოველყოფელი სვეტის აღმართვის აღდგომის იდეასთან მიმართებას, მენელსაცხებლუ დედათა მსგავსად, წმ. ნინოსა და დედათა მახარებლებად წარმოდგენას თვალსაჩინოს ხდის მირიან მეფის სიტყვები, რომ წმ. ნინომ „აღასრულა ყოველივე მცნებად ღმრთისაჲ და სწავლად წმიდისა მის დედის ძმისა მისისა, მამისა ჩუენისა პატრიაქისაჲ“ (ძეგლები, 1963/1964: 161; შატბ.); გაეისხენოთ, ქართლში წამოსვლის წინ იერუსალიმის პატრიარქმა დალოცა წმ. ნინო და ღმერთს შეევედრა, რომ დაიფაროს იგი, „რადთა [ნინომ] ახაროს აღდგომაჲ შენი“ (ძეგლები, 1963/1964: 114; შატბ.). ზემოაღნიშნული მიმართების სისწორეს კი ადასტურებს წმ. ნინოს მონათხრობი თავისი ცხოვრების შესახებ, როდესაც ის იხსენებს, როგორ ემშვიდობება და მოძღვრავს მას იორდანეს უდაბნოში მიმავალი მამა: „შენ მაგდანელისა მარიამის შური აღიღე სიყუარულისათჳს ქრისტესისა და დათა მათ ღაზარესითა, და თუ შენ ესრჳთ გეშინოდის მისა, ვითარცა მათ, მან ეგრჳთ მოგცეს ყოველი, რადესა სთხოვო მას, ოდეს რად გინდეს მისგან“ (ძეგლები, 1963/1964: 110; შატბ.). დამოწმებული ეპიზოდი მოწმობს, რომ აქ საუბარია ორი სხვადასხვა პირის – წმ. მარიამ მაგდალინელისა და ღაზარეს დების შესახებ, რომელთაგან ერთ-ერთი მარიამია. წმ. ნინოს შემდგომი ქმედება – ქართლში ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად ქცევა – ყოვლადწმიდა მარიამ ღვთისმშობლისა და წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატმეტყველებითა და სახეობრივი სიმბოლიკითაა წარმართული. წმ. ნინო და წმ. მარიამ მაგდალინელი იმითაც ემსგავსებიან ერთმანეთს, რომ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში ისინი მოციქულთა სწორებად მიიჩნევიან. წმ. ნინომ აღასრულა მამის დამოძღვრა და ქრისტეს სიყვარულით აღსავსე სულით ექმნა ქართლს მოძღვრად, დედოფლად, „შესავედრებელ ყოველთა“. აღსანიშნავია, რომ წმ. ნინო სიკვდილის წინ მასთან მისულებს ასე მიმართავს: „ასულნო სარწმუნოვებისანო, მახლობელნო ღმრთისანო, დედოფალნო ჩემნო“ (ძეგლები, 1963/1964: 105; შატბ.).

წმ. მარიამ მაგდალინელის, კეთილმორწმუნე დედების და წმ. ნინოს სახეთა ურთიერთმიმართებას განსაზღვრავს ფარაენის ტბაზე კაბადოკიელი ქალწულისათვის ღვთისაგან ბოძებული ათი სიტყვა (დეკალოგი), რომელიც „დაწერილი იყო პროქაელებრ და დაბეჭდული იყო იესუდსი“ (ძეგლები, 1963/1964: 116; ჭელ.). ამ ათი სიტყვიდან – ერთი ლაზარეს დას, მარიამს უკავშირდება – მეშვიდე სიტყვა გვამცნობს უფლის სიყვარულს მარიამისადმი: „ფრიად უყვარდა მარიამ უფალსა, რამეთუ მარადის ისმენნ მისსა სიბრძნესა ჭეშმარიტსა“ (ძეგლები, 1963/1964: 117; ჭელ.); მეცხრე სიტყვაში კი იესოს მიმართვაა წმ. მარიამ მაგდალინელისადმი: „რქუა მარიამ მაგდალინელსა იესუ: „წარვედ, დედაკაცო, და ახარე ძმათა ჩემთა“ (ძეგლები, 1963/1964: 117; ჭელ.). ეს დეკალოგი წარმართულ ქართლში ქრისტიანობის „ნათლის გამობრწყინვებას“ გვაუწყებს და წმ. ნინოს მოციქულებრივ ღვაწლს მოწმობს. აქ წარმოდგენილი მცნებები განსაზღვრავს წმ. ნინოს მისიას; იგი ერთგვარი გზისმკვლევეია მოციქულთა სწორის სახე-ხატისა. აქედან გამომდინარე, ზემოთ მოხმობილი ორი სიტყვა წმ. ნინოს მიემართება, ვითარცა წმ. მარიამ მაგდალინელს, რომელიც მოციქულთა სწორადაა მიჩნეული, და ლაზარეს დის, მარიამის სულიერ მემკვიდრეს. სწორედ წმ. ნინო გამოარჩია უფალმა, რამეთუ მის სიყვარულსა და სიბრძნეს მიჰყვებოდა სიყრმიდანვე, წმ. ნინოს უნდა ეხარებინა ქართველთათვის „მიახლებაჲ ღმრთისაჲ“, რომ „გამობრწყინდა ნათელი სამხრისაჲ და მზე სიმართლისაჲ“.

თხზულებიდან ირკვევა, რომ წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედათა მისიას სიმბოლურად აგრძელებენ დედოფალი და „დედანი იგი მთავარნი“, რომლებიც არ განეშორებიან სვეტი-ცხოველსა და პატიოსან ჯვარს: „ხოლო დედოფალი და სხუანი იგი მთავარნი დედანი არასადა განეშორებოდეს ეკლესიასა სუეტისა მის ცხოველისასა და ნათლისასა, რამეთუ ხედვიდეს სასწაულთა და კურნებათა მიუთხრობელთა“ (ძეგლები, 1963/1964: 152; ჭელ.).

ყოველივე ზემოაღნიშნულის საფუძველზე ცხადი ხდება ჰიპოდიმურ-პარადიმური სახეობრივი ალუზიები, სიმბოლური მიმართებანი, ერთი მხრივ, წმ. მარიამ მაგდა-

ლინელს, მართლმორწმუნე დედებსა და, მეორე მხრივ, წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედასთან დაკავშირებულ რეალიებთან. იესოს ჯვარცმის, მისი საფლავის, ანგელოზის ხილვის, მენელსაცხებლე დედებისგან უფლის აღდგომისა და გამოცხადების ხილვის, მათ მიმართ უფლის სიტყვა-მიმართვის, მოწაფეთათვის ხარების ანარეკლი იხილვება უფლის კეართზე (საფლავზე) დაყრდნობილი სვეტი-ცხოვლის მოკვეთის, „ვერ-აღმართების“, საყოველთაო მწუხარების, კეთილმორწმუნე დედების ქმედებების, უფლის სიტყვის – ხილვა-ჩვენებების, ნათელმოსილი ჭაბუკის მოვლინების და წმ. ნინოსადმი სიტყვა-უწყების, სვეტის „აღდგომისა“ და სასწაულის ხარების ეპიზოდებში; პარადიგმული შინაარსი ამოიკითხება მცხეთის, მეორე იერუსალიმის „სამოთხეში“, მაყვლოვანში აღსრულებულ სვეტი-ცხოვლის სასწაულსა და მასთან დაკავშირებულ სიმბოლოებში, სვეტიცხოვლის სახელდებაში¹.

წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახე ჰიმნოგრაფიაში. მეტად მნიშვნელოვან სურათს იძლევა ჰიმნოგრაფიული ლიტერატურის განხილვა. დავიმოწმებთ საგალობელთა ტექსტებს, რომლებშიც მითითებულია, თუ როგორ ნახა წმ. მარიამ მაგდალინელმა მაცხოვრის ცარიელი საფლავი; პირველი სწორედ ის იყო, ვინც ეს იხილა; კერძოდ, წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახე, წმინდა მენელსაცხებლე დედებთან ერთად, წარმოჩენილია უძველეს იადგარში მოთავსებულ საგალობლებში, რომლებიც ქართულენოვან საგალობელთა უძველეს ფენას ინახავენ.

აღდგომის საგალობლებში დიდი ადგილი ეთმობა და ხშირად მიეთითება მაცხოვრის საფლავთან მენელსაცხებლე დედათა მისვლა, რომელთა სახელები ყოველთვის არაა დასახელებული (მეტრეველი, 1980: 380-381, 392, 396-397, 405, 407, 409, 432, 436, 456-457, 473, 508 და სხვ.): „დედანი, რომელნი ჯუარცუმამდევე შეუდგეს, რომელნი ჯუარსცუმასაცა თანა იყვნეს, მსთუად მოვიდეს საფლავად,

¹ დაწვრილებით წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედათა სიმბოლური მიმართების შესახებ წმ. მარიამ მაგდალინელსა და მენელსაცხებლე დედებთან იხ. გონჯილაშვილი, 2010.

რადთა იხილონ ადგომად უფლისად“ (მეტრეველი, 1980: 437). „ცისკარსა მოვიდეს დედანი ნელსაცხებლითა საფლაავად და არა გპოვეს შენ, და ახარა მათ ანგელოზმან ადგომად შენი, ქრისტე“ (მეტრეველი, 1980: 380). ერთ სინურ ხელნაწერში (Sin.18) არის ვარიანტი „სხუად დედანი ნელსაცხებლითა“. ორივე საგალობელში ევანგელური მონათხრობის კვალობაზე დეტალურადაა აღწერილი, თუ როგორ მივიდნენ მენელსაცხებლე დედები საფლაავთან და იგი ცარიელი დაუხვდათ, ხოლო მარიამს, ზოგან კი – ყველა მენელსაცხებლე დედას, ანგელოზისგან ეუწყა მაცხოვრის აღდგომა.

საგალობელთა ნაწილში კი გამოყოფილია წმ. მარიამ მაგდალინელის სახელი და იგი სახელით მოიხსენიება: „ადგა მკუდრეთით დამბადებელი და გამოუჩნდა მარიამს საფლაავსა თანა, ხოლო მოწაფეთა – შემდგომად“ (მეტრეველი, 1980: 411); „ორნი ანგელოზნი, რომელნი სხდეს საფლაავსა თანა, მიაგებეს ხარებად და ნუგეშინის-ცემად დედათა მათ და ჰრქუეს: გიხაროდენ, უფალი ადგა მკუდრეთით და ცხორებად საუკუნოდ სოფელსა მოანიჭა. სიხარულითა აღივსნეს ყოველნი, რომელთა ადგომისა შენისა ძალი ეუწყა. მარიამ რად მაგდანელი საფლაავად მივიდა, იხილა ანგელოზი, ლოდსა ზედა მჯდომარჳ სამოსლითა ბრწყინვალითა, და იტყოდა: რადსა ეძიებთ ცხოველსა მას მკუდართა თანა? არა არს აქა, არამედ აღდგა, ვითარცა თქუა, წინა გიძღუს თქუნ გალილეად“ (მეტრეველი, 1980: 415);

„რომელი საფლაავსა დაიდევ და დასისაგან დაებჳდევ, ყოლად ძლიერებით ასდევ მესამესა დღესა, მარიამ საფლაავსა თანა ტიროდა ცრემლითა, ანგელოზი უღაღადებდა: ნუღარა ხარ შენ მწუხარე, აღდგა უფალი.

რომელმან მიეც მაღლი წმიდათა მათ დედათა, რომელნი ღირს იქმნეს მისღვად ღმრთივ შემწყნარებელთა საფლაავსა შენსა. ანგელოზმან აუწყა ადგომისა შენისა ძალი, ქრისტე, იხილეს ადგომად უფლისად და ახარეს წმიდათა მოციქულთა“ (მეტრეველი, 1980: 491-492).

„დგა მარიამ საფლაავსა თანა, ტიროდა, ცთომასა მას ევაძსა ცრემლითა განსწმედლა... აიმსთო მარიამ ხილვად დაბჳდულსა მას საფლაავსა, ნელსაცხებლითა და ცრემლითა ეძიებდა გუამსა შენსა, მაცხოვარ. ეტყოდა უფალი

მაგდალელსა მარიამს: დედაკაცო, რაღსა სტირ, ანუ ვის ეძიებ? მიიქცა მარიამ, იხილა რაღ უფალი, ფერკთა მისთა შეურდა, ღაღადებით იტყოდა: დიდებაღ ადგომასა შენსა, მაცხოვარ. მსთუად მოიღეს ნელსაცხებელი საფლაავად წმიდათა მათ დედათა. მიეწიფნეს კურთხევასა უფლისასა, ჩუენცა ადგომად გუახარეს. ასდებ და ახარე მოციქულთა, ჩუენცა, მკსნელო, შეგვწყალენ... **ნელსახებლის მიმღებელნი დედანი**, წადიერებისაგან მისრულნი საფლაავსა შენსა, მაცხოვარ, გეძიებდეს ადგომილსა მკუდრეთით და განმამარებელსა ჯოჯოხეთისა ძალისასა. ასდებ საფლაავით, ქრისტე ღმერთო ჩუენო, **მენელსაცხებლეთა დედათა** პირველად გამოუჩნდი, გიხაროდენ – ეტყოდე მათ, რამეთუ იცხენ ევა დარჩილებისაგან“ (მეტრეველი, 1980: 507).

„სიონი განშუენდების და იერუსალემი შეიმკეების და წმიდაღ ადგომად აღივსების მადლითა, რამეთუ მეუფჳ ჩუენი ქრისტე, ვითარცა სიმჳ, ეგრჳთ გამოვიდა საფლაავით და **მარიამ მაგდალელი** წარავლინა მოციქულთა ხარებაღ, რაღთა წარვიდენ გალილეად და იხილეს ადგომილი უფალი, რომელთა სიხარულით თაყუანის-სცეს, დავითის გალობასა ღაღადებდეს და იტყოდეს: შენ გშუშნის...“ (მეტრეველი, 1980: 547).

წმ. მარიამ მაგდალინელი უძველესი იადგარის საგალობლებში განსხვავებული მარიამის სახელითაა მოხსენიებული ქალისაგან, რომელმაც მაცხოვარს ნელსაცხებელი სცხო ფეხებზე: „მოვიდა უფალი ბეთანიაღ ნუგეშინის-ცემად მარიამისა და მართაღსა და უჩუენა ყოველსა ერსა დიდებაღ მისი, და ღაზარე, ოთხისაღ მკუდარი ადადგინა საფლაავით. მოვიდა **მარიამ** მაცხოვრისა და შეურდა ფერკნი მისნი და თმითა თუისითა წარკოცნა. მოილო **მარიამ** ნელსაცხებელი და იწყო ცხებაღ ფერკთა უფლისათა, და სუნნელებად დიდძალი მიეფინებოდა ზედა ყოველსა ერსა, რომელნი მოსრულ იყვნეს ზრახვად მარიამისა და მართაღსა“ (მეტრეველი, 1980: 163). ეს ღაზარეს და მარიამია, რასაც იოანე ღვთისმეტყველის სახარება მოწმობს: „ხოლო **მარიამ** მოილო ლიტრად ერთი ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნოღსაღ მრავალ-სასყიდლისაღ და სცხო ფერკთა იესუღსთა და თმითა თუხითა წარკოცნა ფერკნი მისნი, და

სახლი იგი ყოველი აღივსო სულნელებითა მის ნელსახე-ბელისადთა“ (იოანე, 12, 3).

ამავე კრებულის, უძველესი იადგრის, საგალობლებში არის ცოდვილი დედაკაცის სახეც, მაგრამ იგი სახელით არსად იხსენიება. მან მაცხოვარს ცრემლით დაულტო ფეხები და შემდეგ თმებით შეუმშრაღა. ესაა ის ცოდვილი დედაკაცი, რომელიც მოიხსენიება სახარებებში სახელის გარეშე. ეს არაა წმ. მარიამ მაგდალინელი, არც მარიამ – და მართასი და ლაზარესი, ესაა უსახელო ცოდვილი დედაკაცი, რომლის სახე ბევრგან დასტურდება საგალობლებში, ქადაგებებსა და სხვა საღვთისმეტყველო ჟანრის თხზულებებში. ქვემოთ ერთ-ერთ ნიმუშად განვიხილავთ იოანე ბოლნელის ერთ ქადაგებას, რომელიც ცოდვილი დედაკაცის თემას ეძღვნება.

უძველესი იადგარის საგალობლებში განსხვავებულია და ერთმანეთისაგან გამიჯნულია წმ. მარიამ მაგდალინელი და ცოდვილი მენესაცხებლე ქალი, რომლის სახელი არცაა მოხსენიებული საგალობლებში, ისევე როგორც სახარებებში არ იხსენიება იგი საკუთარი სახელით.

ძალზე საინტერესოა მიქაელ მოდრეკილის კრებულში, დიდ იადგარში დაცული საგალობლები, რომლებშიც წმ. მარიამ მაგდალინელი აღდგომის ჰიმნოგრაფიულ კანონებსა და მცირე ფორმის საგალობლებში სახელდებით მოიხსენიება სხვა მენელსაცხებლე დედათა შორის. დავიმოწმებ რამდენიმეს:

„რომელი შეუხებელითა ჳორციითა უხრწნელითა აღდგა საფლავით, გამოუჩნდა მარიამს მაგდანელსა“ (მოდრეკილი, 1977: 358); „მენელსაცხებლენი დედანი შეგივრდენ ფერჯთა შენთა, ქრისტჳ, საღმრთოსა საფლავსა თანა გიხილეს რაჲ აღდგომილნი და ეტყოდენ შენ მარიამს: ნუ შემომეხები მე, წარვედით და ახარეთ თქვენ მამათა ჩემთა აღდგომად ჩემი“ (მოდრეკილი, 1977: 398); „ენება დედათა ხილვად აღდგომად შენი, ქრისტე, მო-რაჲ-ვიდა მარიამ მაგდანელი საფლავად, პოვა ლოდი იგი აღებული სამარით; ხოლო ანგელოზი ნათლისად ეტყოდა მათ: რაჲსა ეძიებთ თქვენ მას ცხოველსა მას მკუდართა თანა“ (მოდრეკილი, 1977: 415); „ხოლო ჰურიანი მანანაჲსა წილ ძმარსა ასუმი-

დეს და ღრუბლისა წილ ნათლისა საფლავსა დადევს და სამდღე სცვიდეს. მაშინ მარიამ მაგდანელმან და სხუათა დედათა აღიდეს ნელსაცხებელი სულნელად და საფლავად მოვიდეს. მკურვალედ სურვილითა დედანი გეძიებდეს შენ“ (მოღრეკილი, 1977: 468); „მარიამ მაგდანელი სხუათა თანა დედათა გეძიებდეს შენ, ქრისტე“ (მოღრეკილი, 1977: 483); „გამო-რაფ-ხუედ შენ საფლავით, ქრისტე მაცხოვარ, გიხილა მაგდანელმან და მორბიოდა შენდა ჩუეულად შემოხუევად ჳორცთა შენთა საღმრთოთა“ (მოღრეკილი, 1977: 487); „ხოლო მარიამს მაგდანელსა დაფლვისა იგი მწუხარებად განუქარდა აღდგომისა ხილვითა“ (მოღრეკილი, 1977: 497); „გამომავალი საფლავით გიხილა რაფ მაგდანელმან და სურვიელად მორბიოდა შენდა, რაფთა ამბორს უყოს ფერცთა შენთა, მკსნელო“ (მოღრეკილი, 1977: 499).

მიქაელ მოღრეკილის „საწელიწდო იადგარში“ დაცულ აღდგომის საღმრთოწაულო საგალობლებში, ყოველ პიმნოგრაფიულ კანონსა თუ მცირე ფორმის საგალობელში, მენელსაცხებლე დედების თემა ერთ-ერთ მთავარ თემათაგანია და მნიშვნელოვან ადგილს იჭერს. ხოლო ყველა საგალობლის ის ტროპარი, რომელშიც წმ. მარიამ მაგდალინელია მოხსენიებული, სწორედ ამ თემას, მაცხოვრის აღდგომის თემასა და ნელსაცხებლის საცხებლად მაცხოვრის საფლავთან წმ. მარიამ მაგდალინელის მისვლას ასახავენ. აღდგომის არც ერთ საგალობელში ნახსენები არაა ცოდვილი დედაკაცი, არსადაა მინიშნება წმ. მარიამ მაგდალინელის ცოდვილიანობაზე. მიქაელის კრებულში დაცულია კვირიკე-კურდანაის აღდგომისადმი მიძღვნილი ერთადერთი მცირე ფორმის საგალობელი, რომელშიც მენალსაცხებლე დედები იხსენიებიან, მაგრამ სახელდებით წმ. მარიამ მაგდალინელი არაა დასახელებული და ცალკე გამოყოფილი. ისინი, ყველანი ერთად, იესო ქრისტეს გვერდით იყვნენ მისი ამქვეყნიური ცხოვრების უმძიმეს წუთებში.

მიუხედავად იმისა, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელი არაა ნახსენები კვირიკე-კურდანაის მიერ, მაინც საჭიროდ მივიჩნით საგალობლის ტექსტის დამოწმება: „დაფლვითა შენითა, ქრისტე, აღდგეს მკვდარნი საფლავითგან, დაბეჭდვითა შენითა ყოველნი გვამნი წმიდათანი გამოვიდეს სამარისაგან დი-

დებად შენდა, მკსნელო, რადთა წამონ ძლიერება შენი; აუწყა ანგელოზმან დედათა აღდგომად შენი, ქრისტე, წარავლინნა ხარებად და მითხრობად მოციქულთა აღდგომასა შენსა, მკსნელო, რადთა წარვიდენ გალილეას და მუნ გიხილონ უფალი და მოძღუარი“ (მოდრეკილი, 1977: 486).

იოანე მინჩხის საგალობლებშიც მენელსაცხებლე დედები იხსენიებიან, ხოლო წმ. მარიამ მაგდალინელი სახელით არაა მოხსენიებული და არც გამოყოფილია სხვა მენელსაცხებლე დედათაგან. დავიმოწმებ რამდენიმე ნაწყვეტს: „ტირილად განმზადებულნი იგი წმიდანი დედანი ჰკითხვიდეს დღეს იოსებს: ვითარ უკუე დაჰკრძაღეთ საფლავეი უფლისაჲ?“ რამეთუ ეგულებოდა კუალადა სურნელითა შემურვად გუამი მისი და იტყოდეს ურთიერთარს: „ვინ გარდაგვგორვოს ჩუენ იგი ღოღი კარისა მისგან საფლავისა, რადთა ვიხილოთ ჩუენ, რომელსა-იგი სძინავს სახედ მკუდრისა ყოველთა მკსნელსა?“ (ხაჩიძე, 2000: 284); „ღმობიერად ცრემლითა ნელსაცხებელი მოაქუნდა ღირსთა დედათა და აღდგომისა შენისა ხილვითა აღვსებულნი მადლითა მოციქულთა ექმნეს დღეს მახარებელ“ (ხაჩიძე, 2000: 289); „ცისკარსა მას სწრაფით მოვიდეს დედანი საფლავად ნელსაცხებლითა შემურვად ჳორცთა შენთა, ხოლო შენ აღდგომილი ეჩუენე მათ და აღავსენ სიხარულითა“ (ხაჩიძე, 2000: 289); „მენელსაცხებლეთა მათ დედათა მოაქუნდა, რად-იგი მოემზადა საფლავად, ხოლო თუალნი მათნი სავსე იყვნეს ცრემლითა და მი-რად-იწინეს, ახარა ანგელოზმან აღდგომად და დაღადებდეს: „უფალო, დიდებად ძალსა შენსა“ (ხაჩიძე, 2000: 291); „ელვარე ანგელოზი გამოჩნდა მჯდომარე ღოდსა ზედა საფლავისასა და ეტყოდა წმიდათა მათ დედათა: „რადსა ეძიებთ ცხოველსა მას მკუდართა თანა? აღდგომილ არს საფლავით, ნუღარა ხართ მწუხარე!“ (ხაჩიძე, 2000: 293); „ეჩუენეს მგლოვარენი უსხეულონი, სპეტაკითა მოსილნი საფლავსა ზედა, რომელნი ეტყოდეს მათ: „ნუ შესძრწუნდებით, აჰა, იხილეთ საფლავი ცალიერი და ქადაგეთ უფლისა მკუდრეთით აღდგომად“ (ხაჩიძე, 2000: 297); „ეჩუენა ღოდსა ზედა, ვითარცა ელვად უფლისა ანგელოზი მომავალთა მათ მტირალთა, მგლოვარეთა, ღირსთა დედათა და ახარა მან ქრისტეს მკუდრე-

თით აღდგომად, ხოლო მცველთა მათ შესწუვიდა საშინე-
ლად“ (ხაჩიძე, 2000: 299).

იოანე მინჩხის საგალობლებშიც ევანგელური თემატი-
კის კვალობაზე აისახება მენელსაცხებლე დედათა მაც-
ხოვრის საფლავთან მისვლა და მათ მიერ ცარიელი საფ-
ლავის ხილვა. ისინი მაცხოვრის ამქვეყნიური ცხოვრების
უძძიმეს წუთებშიც მასთან ერთად იყვნენ და იზიარებდნენ
მის უმწვავეს ფიზიკურ ტკივილებს. აქ არ ჩანს, თუ რა
პქვიათ მათ, კერძოდ, არის თუ არა მათ შორის წმ. მარიამ
მაგდალინელი, თუმცა, საგალობელთა ყველა კონტექსტი,
სადაც მენესაცხებლე დედათა თემაა წარმოდგენილი, მოწ-
მობს, რომ მათ შორის იგი უთუოდ იგულისხმება, რადგან
საგალობელთა ნაწილში იგი სახელით იხსენიება.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ იოანე მინჩხი ცოდვილი
დედაკაცის თემასაც ეხება და მის სახეს წარმოაჩენს, რო-
გორც მონანიე ადამიანისას (ხაჩიძე, 2000: 280-281). საგა-
ლობლებში მკვეთრად გამიჯნულნი არიან მენელსაცხებლე
დედები და ცოდვილი, მეძავი დედაკაცი. დავიმოწმებ ამ
საგალობელსაც, რომელშიც დეტალურადაა ასახული
ცოდვილი დედაკაცის მიერ ნელსაცხებლის დასხმა მაც-
ხოვრის თავზე, რის შედეგადაც მას ცოდვები მიეტევა; იგი
შეპირისპირებულია იუდასთან, მაცხოვრის გამცემელთან:
„ინაჭით მჯდომსა მოგივდა დედაკაცი და ფერკთა შენთა
შეუერდებოდა, მკსნელო, და ნელსაცხებელსა დაგასხმიდა
თავსა შენსა, უფალო, ნელსაცხებელსა მაგას ცხორებისა-
სა და შენდობად მიიღო. ნელსაცხებელი მრავლისა სას-
ყიდლისაჲ მეძავმან მან დღეს ცრემლთა თანა შეზავა და
დაგასხმიდა თავსა და ამბორს-უყოფდა ფერკთა მათ შენ-
თა ყოვლად წმიდათა, ქრისტე, და მიიღო მან მოტევებად
ცოდვათაჲ“ (ხაჩიძე, 2000: 280); „მეძავი იგი დედაკაცი მიუპ-
ყრობს ნელსაცხებელსა მას სურნელსა უფალსა და შენ-
დობასა ცოდვათასა მიიღებს, ხოლო იუდა მიუპყრობს გან-
სყიდასა ქრისტესსა მღდელთა და მოიღებს შიშთვილსა“
(ხაჩიძე, 2000: 281).

წმ. მარიამ მაგდალინელის სახე ჰომილიებში. წმ. მე-
ლენტი ანტიოქიელი თავის ჰომილიაში შეეხო მაცხოვრის
საფლავთან მისული მენელსაცხებლე დედების საკითხს.

მან სახარებათა დამოწმებით მიუთითა ყველა სხვა დედაზე ადრე წმ. მარიამ მაგდალინელის მისვლა საფლავთან და იგი იოანე მახარებელს შეადარა, რომელმაც პეტრეს გაუსწრო მაცხოვრის სამარესთან მისვლისას. დავიმოწმებთ მელენტის სიტყვებს „კლარჯულ მრავალთავში“ მოთავსებული ქართული თარგმანიდან: „მარიამ მაგდალოელი უსწრობდა და წინა-წარუსწრო მოყუასთა მათ, ვითარცა იოვანე, რომელი წინა-რბიოდა პეტრესა, ვიდრე იგინი მივიდოდეს სამარესა მას. ვითარცა შევიდა მარიამი მოწაფეთა, გულგდებულად შეურევებულთა, რომელნი დანაბულად სხდეს შიშისაგან ჰურიათაჲსა, რომელნი დაფარულ და დამალულ იყვნეს თქუმულისათჳს ჯუარისმცუმელთაჲსა... მიხედეს პირსა მის დედაკაცისასა, რამეთუ მხიარულ და შეშინებულ იყო, და იგი, რომელმან სრბასა მას არა გამოუცხადა, იწყო დიდითა კმითა, სავსემან მხიარულებითა, დაღადებდა დაუთმენელად და გულგდებულად. მხიარულებითა გონებისა მის აღძრვითა მხიარულებისა მისგან თუალ-უყოფდეს, რადთამცა დადუმნა და ვერ დაადუმებდეს“ (მელენტი ანტიოქიელი, 1991: 228-229); მიუხედავად გაფრთხილებისა, წმ. მარიამ მაგდალინელმა მოწაფეებს ახარა, რომ მაცხოვრის აღდგომის ხარების დღე გათენდა და ამ დღესასწაულს დუმილი არ შეეფერება, რადგან მაცხოვარი ჩვენი, მოძღვარი ჩვენი აღდგა და მისი გვამი სამარეში აღარაა. მოწაფეები შეშფოთდნენ, მათ ეგონათ, რომ იესოს გვამი მოიპარეს, ხოლო წმ. მარიამ მაგდალინელს უსაყვედურეს, მწუხარების ნაცვლად სიხარულის გრძნობას რომ გამოხატავდა. როდესაც წმ. მარიამ მაგდალინელის გონება მცირედით დაცხრა, მან კიდევ ერთხელ ამცნო მოწაფეებს მაცხოვრის აღდგომის შესახებ, რის შემდეგაც ისინი ერთად წავიდნენ მაცხოვრის საფლავისაკენ, რომელიც რადგან თავდაპირველად მათ ცარიელი იხილეს და სახვეველი ტილო კი იქვე იყო. წმ. მელენტი განმარტავს მოწაფეთა განცვიფრებას, ანგელოზთა საუბარს წმ. მარიამ მაგდალინელთან, მის საუბარს უცხო კაცთან, შემდეგ კი მაცხოვრის გამოცხადებას და მასთან გასაუბრებას. მას კითხვების დასმით მიჰყავს მსმენელი ჭეშმარიტების შესაცნობად. წმ. მარიამ მაგდალინელისათვის უფლის მიერ ნათქვამი

სიტყვები ახსნილია იმ დაეჭვების საფუძველზე, რომელიც წმ. მარიამ მაგდალინელს ანგელოზთა ხმის გაგონებისას დაეუფლა, რის შემდეგაც მაცხოვარი მას გამოეცხადა და სახელით მიმართა. მელენტი ანტიოქიელმა ამ ეპიზოდის ახსნის სხვა წმიდა მამათა მიერ გამოთქმული რამდენიმე ერთმანეთისაგან განსხვავებული შეხედულება დაიმოწმა და ბოლოს თავისი განმარტება შემოგვთავაზა, რომლის მიხედვით უფლის არა მხოლოდ აღდგომა, არამედ ზეცად ამადლებაა ნაწინასწარმეტყველები (მელენტი ანტიოქიელი, 1991: 232-234), მოწაფეებმა ყოველივე ეს ირწმუნეს.

წმ. მელენტი ანტიოქიელის მოძღვრების თანახმად, წმ. მარიამ მაგდალინელი ორჯერ იმყოფებოდა საფლავთან: პირველად მაშინ, როდესაც იგი მენელსაცხებლედ ედებთან ერთად მივიდა საფლავთან და მას პირველი მიეახლა, მეორედ უკვე მოწაფეებთან ერთად, რომელთაც არ სჯეროდათ მოძღვრის საფლავის სიცარიელე და მისი აღდგომა, სანამ თვით მაცხოვარი არ გამოეცხადა ჯერ წმ. მარიამ მაგდალინელს და შემდეგ მოწაფეებს.

ასევე, წმ. კირილე იერუსალიმელიც დეტალურად განიხილავს წმ. მარიამ მაგდალინელის მიერ მაცხოვრის ცარიელი საფლავის ხილვას, ანგელოზთა გამოცხადებას, ბოლოს კი თვით მაცხოვრის გამოცხადებას და საუბარს (კირილე იერუსალიმელი, 1991: 239-242), რომელშიც წმ. მარიამ მაგდალინელი პირველმხილველად არის წარმოდგენილი. ამ კომილიებში არსადაა ნახსენები წმ. მარიამ მაგდალინელის მრუშობა, რაც იმას მოწმობს, რომ ამ წმინდა მამებს არც უფიქრიათ, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელი როგორც მრუში ქალი იყო. პირიქით, მათი მოძღვრებით, იგი ღირსი გახდა, რომ პირველს ეხილა ჯვარცმის შემდეგ აღმდგარი მაცხოვარი, რომლის ზეცად ამადლებაც მენელსაცხებლედ ედებთან გამორჩეულმა წმ. მარიამ მაგდალინელმა იწინასწარმეტყველა.

წმ. მარიამ მაგდალინელისა და მენელსაცხებლედ ედებთან შესახებ ცნობები დაცულია ქართველ მქადაგებელთა კომილიებშიც. ზემოთ აღინიშნა, რომ უძველესი იადგრის, საგალობლებში არის ცოდვილი დედაკაცის სახეც, მაგრამ იგი სახელით არსად იხსენიება. მან მაცხოვარს

ცრემლით დაულტო ფეხები და შემდეგ თმებით შეუმშრა-
ლა. ესაა ის ცოდვილი დედაკაცი, რომელიც მოიხსენიება
სახარებებში სახელის გარეშე. ეს არაა წმ. მარიამ მაგდა-
ლინელი, არც მარიამ – და მართასი და ლაზარესი, ესაა
უსახელო ცოდვილი დედაკაცი, რომლის სახე ბევრგან
დასტურდება საგალობლებში, ქადაგებებსა და სხვა საღ-
ვთისმეტყველო უანრის თხზულებებში. ერთ-ერთ ნიმუშად
შეიძლება მოვიხმოთ იოანე ბოლნელის ერთი ქადაგება,
იგი ცოდვილი დედაკაცის თემას ეძღვნება, რაც სახელწო-
დებაშივე ჩანს: „დღესა კორცითა აღებასა, თარგმანებად
წმიდათა მარხვათა სახარებისად; სახარებად მათეს თავი-
სად, ფარისეველისა მისთვის და დედაკაცისა ცოდვილისა,
რომელმან სცხო ნელსაცხებელი უფალსა ჩუენსა იესუ
ქრისტესა, თქუმული წმიდისა იოვანე ბოლნელ ეპისკოპო-
სისად და საკითხავი ესე“ (ბოლნელი, 1999: 195-201). ძალიან
მნიშვნელოვანია იოანე ბოლნელის მითითება იმ დღეზე,
როდესაც ცოდვილმა დედაკაცმა სცხო ნელსაცხებელი
მაცხოვარს, ესაა ხორცით აღების დღე, დიდმარხვის წინა
პერიოდი. ჰომილიაში იოანე ბოლნელი ქადაგებს ცოდვილი
დედაკაცის მიერ მაცხოვრისათვის ნელსაცხებლის ცხები-
სა და მისთვის ფეხების საკუთარი თმებით შემშრალების
შესახებ, იგი მრავალი ცოდვის ჩამდენ დედაკაცადაა მიჩ-
ნეული, რომელიც ცრემლით ეძიებდა სინანულს. მან იპოვა
პატიოსანი ნელსაცხებლით აღსავსე ჭურჭელი და განიზ-
რახა, რომ ამ ნელსაცხებლის საცხებლად მიახლებოდა
იესოს: „უკუეთუ მიმიტეოს მიახლებად და ცრემლითა და-
ბანად ფერჯთა მისთა და თმათა თავისა ჩემისათა წარკო-
ცად, ვიცი და მრწამს, რამეთუ ავოცნეს ყოველნი უშჯუ-
ლოებანი ჩემნი, და შეიწიროს თუ დასხმად ნელსაცხებე-
ლი ესე თავსა მისსა და ფერჯთა მისთა, ვიცი და მრწამს,
რამეთუ შეიწყალოს და შეიწყნაროს სულიცა ჩემი“ (იოანე
ბოლნელი, 1999: 199). შემდეგ განხილულია ნელსაცხებლის
ცხების ეპიზოდი. მთლიანად ამ საუბარ-ჰომილიაში არსა-
დაა ნახსენები ცოდვილი დედაკაცის სახელი, რომელსაც
მაცხოვარი შემდეგი სიტყვებით მიმართავს: „ასულო, სარ-
წმუნობამან შენმან გაცხოვნა შენ, ვიდოდე მძუდობით“
(იოანე ბოლნელი, 1999: 201).

ყურადღებას იქცევს სულხან-საბა ორბელიანის „სამოთხის კარი“, რომლის პირველი ვარიანტი მართლმადიდებლური იყო და კათოლიკობის მიღების შემდეგ მას კათოლიკური ხასიათი მისცა. იგი ეხება ქრისტიანული მრწამსის თაობაზე სწავლებას, ქადაგებას, საკმაოდ დეტალურად ასახავს მაცხოვრის აღდგომას და ამასთან დაკავშირებით ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელთან ერთად ასხენებს წმ. მარიამ მაგდალინელს: „ოდეს ქრისტე აღდგა, ვის უწინ ეჩუენა? პირველად მარიამ ღმრთისმშობელსა და წარმოუდგინა ნათლისმცემელი და მამამთავარნი: „დედაო, ამათთვის იყო ვნება ჩემი და მწუხარება შენიო“, და მერმე მარიამ მაგდანელელსა ეჩუენა და სხუათა მათ და ყოველთა მოციქულთა“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 256). მაგრამ ამავე თხზულებაში აღნიშნულია, რომ მაცხოვარმა წმ. მარიამ მაგდალინელს მიუტევა (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 297-298). ქადაგებებში აღნიშნულია, რომ უფალმა იესო ქრისტემ წმ. მარიამ მაგდალინელისაგან „განასხნა შვიდნი ეშმაკნი“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 37). თავის ცნობილ ქადაგებებში, კერძოდ, „სწავლა დიდის ხუთშაბათისა“, საბა შეეხო მენელსაცხებლე მარიამის საკითხს, რომელიც წმ. მარიამ მაგდალინელი არაა. მან ერთმანეთს შეუპირისპირა მენელსაცხებლე მარიამ და იუდა ისკარიოტელი: „მეძავი სახლთა სამეძაოთა, რომელი მარადის ისმენდა სიტყვათა საძაგელთა და ჰყოფდა სიმღერათა და სიღოდათა, ვითარ აღდგა და იუდა უბადრუკი, მოწაფე ქრისტესი, რომელსა მარადის ესმოდა სწავლა საღმრთო, იხილეთ, ვითარ დაეცა საწყალობელად! უწმინდური დედაკაცი და სხვათაცა სიწმიდისა განმძარცველი დიდი წმიდა იქმნა და მოწაფე სხვათა განმწმედელი... მარიამ უცხო, უცნობი ქრისტესი, მეძაობისა დამტევებელი, ქრისტეს მეცნიერ იქმნა და მოყვასი ქრისტესი, ურცხვი, უგლიმი, ქრისტესგან უცხო იქმნა. მარიამ – სამეძაოსა სამკაულთა განმსყიდველი, მომგატრებელი ნელსაცხებელისა, ქრისტეს მპოვნელი და იუდა – ქრისტეს განმსყიდველი... მარიამ არა ჰრიდებს ძვირფასისა ნელსაცხებელისა დათხევასა და მოციქული დრტვინავს სხვისა საუნჯისა საკმარად ყოფისათვის დღეს. მარიამ ისმენს: „წარვედ, შვილო, მიგეტევენ

შენ ცოდვანი შენნი“... მეძავი განათლებული და მოციქული დაბნელებული, ორნივე დღეს შეიყრებიან; მარიამ მრავალ-მცოდველი, დღეს სრულიად უცოდველი, და იუდა უცოდველი, ცოდვისა გარდამეტებულისა მოძპოვნებელი, დღეს იკსენებიან“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 154-155); საბას მიერ ნახსენები მარიამი მენელსაცხებლუ დედაა, მაგრამ იგი არაა წმ. მარიამ მაგდალინელი, რადგან კონტექსტის მიხედვით, იგი ის მარიამია, რომელმაც ნელსაცხებელი პირველად სცხო მაცხოვარს ფეხებზე, როდესაც იგი თავის მოწაფეებთან ერთად იმყოფებოდა. „სწავლაში ახალ კვირიაკესა ძვირის არაკსენებისათვის“ ტრადიციული თვალსაზრისით წარმოადგინა მაცხოვრის საფლავის ნახვის შემდეგ, რომელსაც მოწაფეთათვის ამბის უწყება დაავალა (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 160); სხვა ქადაგებაში, რომელიც სათაურია „სწავლა სიმთვრალისათვის“, წმ. მარიამ მაგდალინელი მეძავთა და მემრუშეთა შორის მოიხსენიება: „იუწყეთ, საყვარელნო, იესუ ქრისტემან, ღმერთმან ჩვენმან, ცოდვილთათვის ვნებულმან ყოველი ცოდვილი შეიწყალა, მეძავნი და მემრუშენი აცხოვნა. თვით უწყით, მარიამ მაგდალინელი ვითარი იყო; უარისმყოფელი პეტრე თავ მოციქულად დაადგინა, ეკლესიისა მღევარი პავლე სამ ცადმდე აღამაღლა, ანგარი მათე მეზვერე მახარებელ ყო, გრძნების მოქმედნი მოგვნი ბეთლემს მოსლვითა სასუფევლისა ღირს ყვნა...“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963: 219). მართალია, სულხან-საბა ორბელიანს არ დაუკონკრეტებია წმ. მარიამ მაგდალინელის ცოდვა „ვითარი იყო“, მაგრამ სხვა ჩამოთვლილ პირთა ცოდვათა აღნუსხვით, მეძავთა და მემრუშეთა კონტექსტში მისი მოხსენიებით, ნათელი ხდება საბასეული აღქმა, რაშიც კათოლიკური მრწამსის გავლენა შეიძლება დავინახოთ.

მნიშვნელოვანია წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახე ანტონ ჭყონდიდელის ქადაგებებში. ჰომილეტიკოსი მრავალგზის მოიხსენიებს წმ. მარიამ მაგდალინელს და განმარტავს მარიამისადმი მიმართულ მაცხოვრის ბრძანებას, როდესაც სახარებაში ნათქვამია, რომ მარიამ მაგდალინელი არ შეეხოს მაცხოვარს. სწორედ ამ ეპიზოდის განმარტებაა მოცემული ქადაგებაში: „ამაღლებამდისაც მარიამ

მაგდალინელს რა უბრძანა: ნუ შემომეხეებით, კიდევ ცხადად არ გეხუენება თავისის კაცთმოყვარებისათვის, ამისთვის რო უხილავად უდიდეს ნეტარებას მიიღებ, ვითარცა ბრძანებს უფალი იესო ქრისტე: „ნეტარ არიან რომელთა არა უხილავ და ვრწმენე“ (ჰყონდიდელი, 1898: 9).

საინტერესო კომენტარი გვხვდება გაენათელი მთავარეპისკოპოსის გაბრიელ ქიქოძის ქადაგებებში. მისი განმარტებით, წმ. მარიამ მაგდალინელის ღვაწლი შეიძლება გავიაზროთ იოსებ არიმათიელისა და ნიკოდიმოსის ღვაწლთან ერთად: „დედანი მენელსაცხებლენი განცხადებულად ტიროდენ და იგლოვდენ იესო ქრისტეს ჯვარცმაზე, კადნიერად და უშიშრად იდგნენ წინაშე ჯვარისა მისისა, მოსწრაფებით და მხურვალე ერთგულებით მირბოდენ განთიად საფლავსა ტირილად და ნელსაცხებელის ცხებად მისსა. ამისთვისაცა მაცხოვარმან დიდად დააფასა ამათი ღრმა სიყვარული, და შემდგომად აღდგომისა თვისისა, იგი პირველად გამოეცხადა და „გიხაროდენი“ უთხრა არა მოციქულთა და მოწაფეთა თვისთა, რომელნი სულმოკლედ დაიფანტნენ შიშისათვის ურიათასა, არამედ მხნეთა ამათ და სულგრძელთა მენელსაცხებლეთა დედათა. წმინდა ეკლესია აქებს და აღიდებს საქციელსა მენელსაცხებლეთასა. რისთვის? პირველად მისთვის, რათა მადლობა გარდუხადოს მხნეთა ამათ და კეთილთა პირთა, რომელ ივინი უამსა მაცხოვრის ვნებისა და სიკედილისა და დაფლვისა შეეწიენ, ემსახურენ მას. მეორედ მისთვის, რათა მათის მაგალითითა განაღვიძოს ჩვენს გულში იგივე ერთგულება, სიყვარული და სამსახური იესო ქრისტესი. მათი მაგალითის წარმოდგენით წმინდა ეკლესია ესრეთ ეტყვის ყოველთა კაცთა: შეხედეთ მხნეთა ამათ მენელსაცხებლეთა, კბადევდით მათსა ერთგულებასა და თქვენცა ემსახურეთ მასვე ქრისტესა ნაყოფთაგან თქვენთა. ნუ დაივიწყებთ მენელსაცხებლეთა დედათა ერთგულებასა და თავის გამომეტებასა; ეძიებდეთ თქვენცა უფლის იესოს მსახურებასა და შემწეობასა. თუმცა იესო ქრისტე ამაღლდა ზეცად, მჯდომარე არს მარჯვენით მამისა, და, მაშასადამე, მისთვის აღარ არის ახლა საჭირო ჩვენი შემწეობა, სამსახური, გარნა ერთი მხრით, იგივე უფალი იესო ქრისტე ახლაცა

ჩვენ შორის იქცევა და მდგომარეობს საყდართა, საიდუმლოთა, წირვა ღოცვას და სხვათა წესთა შინა“ (ქიქოძე, 1913/1989: 151-152). ქადაგების მიხედვით, „ახლაც ერთგულთა მისთა და კეთილთა მოყვარეთა შეუძლიათ, მსგავსად ნიკოდიმოსისა, მარიამ მაგდალინელისა და სხვათა მენელსაცხებლეთა ემსახურონ მას ნაყოფთაგან თვისთა“ (ქიქოძე, 1913/1989: 152). ქადაგების მთელი კონტექსტი იმას მოწმობს, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელს წმ. გაბრიელ ქიქოძე ქრისტეს წინაშე ღვაწლმოსილ, ერთგულ წმინდა დედად მიიჩნევს და მისი მრუშობის დასადასტურებლად ქადაგებაში ვერაფერს ვხვდებით.

წმ. მარიამ მაგდალინელის მართლმადიდებლურ ხატთა შესახებ. წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახის სრულყოფილად გასააზრებლად მნიშვნელოვანია წმინდანი ქალის, წმ. მარიამ მაგდალინელის სახის ხატწერასა და ფრესკულ ხელოვნებაში გააზრება, რასაც მდიდარი სამეცნიერო ლიტერატურა ეძღვნება. მართლმადიდებლური ეკლესიების ფრესკებზე ეს თემა გავრცელებულია. ასევე, ამავე თემაზე შექმნილია ხატები. ჩვენი ყურადღება მიიქცია თანამედროვეობის ერთ-ერთმა საინტერესო მკვლევარმა, ავსტრიელმა ხელოვნებათმცოდნემ და ფსიქოლოგმა პულენე ჰიორნ-იუნგმა, რომელმაც ევანგელურ მონათხრობს შეუდარა მენელსაცხებლე დედების თემა მართლმადიდებლურ და კათოლიკურ ხატწერაში და მათ შორის პარალელი გაავლო, დააზუსტა წმ. მარიამ მაგდალინელის სახის კავშირი ხატწერასთან და მასთან დაკავშირებული ეპიზოდები ფსიქოლოგიურ-არქექტიპული თვალსაზრისით გააანალიზა. რადგან წმ. მარიამ მაგდალინელის თემაზე შექმნილი ხატი საკმაოდ ვრცლადაა განხილული მკვლევრის მიერ, ამიტომ საჭიროდ მივიჩნიეთ ამ მოსაზრებათა ვრცლად დამოწმება. მით უმეტეს, მკვლევარი ხატის არც ერთ მხარეს, სიმბოლურ და ფერთამეტყველებით საკითხებს, შეუფასებელს არ ტოვებს. თავის ნაშრომში „მარიამი – ქალისიერის ხატი“ საგანგებო თავია გამოყოფილი, რომელშიც წარმოდგენილია მისი დაკვირვებები განსახილველ ეპიზოდებთან დაკავშირებით. „დედები სამარხთან. ზღურბლის გადალახვა“ – ასე უწოდა ავტორმა, ას წელს მიღწეულმა

მკვლევარმა ამ თავს. საგულისხმოა, რომ იგი წმ. მარიამ მაგდალინელისა და სხვა მენელსაცხებლუ დედების მაცხოვრის საფლავთან მისეღის ამსახველი ანდრეი რუბლიოვის შესრულებული მართლმადიდებლური ხატის განხილვისას ყურადღება გაამახვილა იმ გარემოებაზე, რომ განთიადისას საფლავთან სამი ქალი იმყოფება, რომელიც მას მისტიკურ ხატად მიიჩნია. ხატი 1430 წლით თარიღდება, ინახება წმ. სერგის სახელობის სამების ტაძარში, ზაგორსკში. ხატი გადმოსცემს სახარებებში აღწერილ მოვლენებს (მარკ. 15, 43-16, 8; მათე 27, 57, 28, 10; ლუკა - 23, 50; 24, 11, იოანე - 19, 38; 20, 10). მკვლევრის აზრით, „განსახილველი ხატი გადმოგვცემს ადრეულ წარმოდგენას აღდგომის მოვლენაზე. მანამდე იყო ხატი იონასი, რომელიც ექშაპის მუცლიდან გამოღის. ორივე აშკარა მცდელობაა, გამოიხატოს ღამეულ ზღვაზე მოგზაურობის, წყვდიადში ინკუბაციის ფაზებისა და რთული გარდამავალი მდგომარეობის განცდა, იმაედროულად, გვეუწყოს მათი დაძღვევის გზა. თუმცა, მენელსაცხებლუ დედების აღდგომის ხატი ამ ადრეული ფორმით არ აღიარეს და იესო ქრისტეს ქვესკნელში ჩასვლით შეცვაღეს. „აღდგომა ირწმუნეს და ახარეს, მაგრამ ხატზე არ გამოუსახავთ“ – ასე იყო მიღებული. როგორც ყველასთვის დაფარული, ის საიდუმლოდ რჩება და მისი მხატვრულად გამოსახვა შეუძლებელია“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 177). მას დამოწმებული აქვს აღმოსავლური ლიტურგიის იბაკო, რომელიც არაჩვეულებრივად გადმოგვცემს სახარებისეული ეპიზოდის მთავარ არსს: „ცისკარსა მსთუად მოვიდა მარიამ მოყუსებითურთ, და ჰპოვა ლოდი იგი გარდაგორვებული, და ანგელოსისაგან ესმა ხმაი საწადელი, ნათელსა შინა სამარადისოსა მყოფსა მას მკუდართა თანა რად ეძიებთ ვითარცა კაცსა, იხიღენით დაფლვისა მისისა სახუეველნი და ყოველსა სოფელსა უქადაგეთ, ვითარმედ სიკვდილი მოკლა მსსნელმან ჩუენმან, და აღჰსდგა დიდებით, ვითარცა არს ძე ღმრთისა და მაცხოვარი კაცთა ნათესავისა“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 179).

ნაშრომში აღწერილია თვით ხატის გამოსახულებები და მათი ფორმები, ფერები, რომლებიც ადამიანს ლოცვის განწყობიღებას უქმნიან. „ხატზე, მარცხნივ, ვხეღავთ მუქ,

თბილ ფერებში გამოწყობილ ქალებს, ნელსაცხებლის ქილებით ხელში: მარიამ მაგდალელს, „მეორე“ მარიამსა და სალომეს (სახარების სხვადასხვა ავტორთან მათი ვინაობა იცვლება). შუაში ჩანს ცარიელი სამარხი, თავისა და ტანის მოხსნილი სახვევებით. მარჯვნივ ზის ქათქათა თეთრი ანგელოზი ლოდზე, რომელიც „გარდააგორვა კარისა მისგან საფლავისა“ [მათე, 28, 2], არა იმისთვის, რომ აღმდგარისთვის გზა გაეთავისუფლებინა, არამედ, პირიქით, რათა ეხილათ ცარიელი საფლავი – როგორც უტყუარი დასტური, რომ ქრისტე აღდგა, მიუხედავად სამარხის ქვით დაგმანვისა. ქვა უნდა იყოს მოწმე, რომ გარდაცვლილის სხეული კი არ წაიღეს, არამედ გაურკვეველ ვითარებაში დაიკარგა. ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, შეიძლებოდა ამისათვის გვეწოდებინა გათავისუფლება გარე სიტუაციების შეუცვლელად. ქვა გამოსახულია, როგორც წითელი სფერო. მჭვრეტელს ანდობენ არჩევანს, რა მნიშვნელობა მიანიჭოს მას: როგორც სფერო, ეს ქვა შეიძლება ნებისმიერ დროს აგორდეს; როგორც ცეცხლის ბურთი, ის გამოხატავს „Dynamis“-ს, ცეცხლის მარცვალს, ამომავალ მზეს; როგორც დედამიწის სფერო, ახალ სამყაროზე გვაფიქრებს, რომელიც ახლა იღებს დასაბამს. ანგელოზის მოშორილ ფრთები სასმენი საცეცებივით მიიწევენ ქალებისკენ და მიარღვევენ ხელუხლებელ გზას თვით ანგელოზისა და სამარხის თავზე. მოხსნილ სახვევებს სხეული „გაჰპარვიათ“; ეს სახვევები ქრისტეს დაუმარცხებლობის სიმბოლოა“ (პიორნი-იუნგი, 2012: 179-180).

მას „სამარხიდან“ გათავისუფლება ესმის, როგორც თავისუფლება განცდილისგან, როგორც მომხდარის უკან მოტოვების შესაძლებლობა, ცხოვრებისეული უძრაობის გაწყვეტა ან ტკივილიანი გარდამავალი ფაზის ბედნიერი დასასრული. თავისუფლებას – ან აღდგომას – ადამიანი ყველაზე მეტად, ალბათ, მაშინ შეიგრძნობს, როცა საკუთარ თავში აღმოაჩენს ახალ სასიცოცხლო იმპულსებს, განვითარების ახალ საწყისებს, ახალ შემოქმედებით აღტკინებას (პიორნი-იუნგი, 2012: 182). ჰელენე პიორნი-იუნგმა მაცხოვრის მიერ საფლავზე დატოვებული სახვევები შეუდარა ღვთაებრივი ბავშვის სახვევებისაგან გათავისუფლე-

ბას. მისი სიტყვით, ქრისტეს მოხსნილი სახვევები გარდასახვის ფენომენზე მიუთითებს. დაბადების გზით ხდება გარდასახვა კონკრეტულ არსებად და სიცოცხლედ სხვა საფეხურზე. ასეთ მოსახსნელ სახვევებს „ლაზარეს აღდგინების“ ხატზეც ვხედავთ: აქვეა ის ადამიანიც, ვინც ქვას გადააგორებს და შემბოჭავ სახვევს ხსნის, „განვითარების მეოხი“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 182-183).

ჰელენე ჰიორნი-იუნგმა განსაზღვრა ანგელოზის ფიგურა და ფუნქცია და განაცხადა: „ანგელოზი ჩემთვის მაცნეა ამქვეყნიურსა და იმქვეყნიურს შორის, ან, უფრო მოკრძალებით, ცნობიერსა და არაცნობიერს შორის. ანგელოზის არსებაში იგრძნობა აზრის გამონათება, გაბრწყინება, გარდამქმნელი შემეცნება, გადაუდებელი ამოცანა, აუხსნელი აღმაფრენა. ანგელოზი ჩვენს ხატზე არც მამრობითია და არც მდედრობითი, არამედ „სხვა არსის“ მატარებელია, როგორც მას უწოდებენ. ჰაიზერი ანგელოზს ახასიათებს, როგორც „ქრისტეს სულიერ ხატს“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 183). ანგელოზთა შესახებ ჰიორნი-იუნგის შეხედულების დამოწმება იმისთვის დაგვჭირდა, რომ სრულყოფილად აღვიქვათ ანგელოზის პირდაპირ მდგარი სამი მენელსაცხებლე დედის ხატ-სახე, იმ ქალებისა, ამ აუხსნელი მოვლენის ადგილს მოსიყვარულე მზრუნველობით, ცნობისმოყვარე გულით, საღი გონებითა და ნელსურნელებებით რომ დასტრიალებენ გარს. მან მეტად საგულისხმო დახასიათება მისცა თითოეულს: „ისინი აქ დგანან, როგორც ერთი საფუძვლიდან ამოზრდილნი: – ცეცხლოვანი წითელი – მარიამ მაგდალელი; – წითელ-ნარინჯისფერი – ალბათ, სალომე; – მრეშ-მეწამული - „სხვა მარიამი“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012:183). იგი დაინტერესდა „სხვა მარიამის“ (შდრ. მათე, 28,1) ვინაობით და დასვა კითხვები: „იქნებ ეს „გარდასახული“ მარიამია? მარიამი, იესოს დედა, რომელიც აქ ზეპიროვნულ დედად, უფლის დედად იქცევა? მათი სამი სხეული ერთი და იგივე, ერთარსი ხომ არ არის? ... აღმოსავლური ეკლესიის იკონოგრაფიაში მარიამი, იესოს დედა, სამარხთან გამოისახება, თუმცა არც ერთი სახარების ავტორი მას იქ მყოფთა შორის არ ახსენებს. მარკოზი და ლუკა ასახელებენ სამ ქალს, მათე – ორს და იოანე –

მხოლოდ მარიამ მაგდალელს; მარიამი, იესოს დედა, მათ შორის არ არის. აღმოსავლურ ეკლესიაში ემხრობიან სახარებისგან განსხვავებულ ცნობებს, სულიერი მამების არგუმენტებზე დაყრდნობით. ისინი თავიანთ მოსაზრებებს ასე აყალიბებენ: „მარიამმა ანგელოზის მიერ ხარებისას მოისმინა მისაღება: „გიხაროდენ, მიმადლებულო“, რითაც გაცხადდა სამყაროს განახლების დასაბამი და რამაც ევას ოდინდელი განაჩენი, რომ ის ტკივილით შობდა, გააქარწყლა. (დაბადება 3,6) მან ჯვარს გაუძლო; ახლა კი უპირველესი უნდა ყოფილიყო, ვინც სასიხარულო ამბავს მოისმენდა და პირველი უნდა შეჰკვებებოდა თავის მკვდრეთით აღმდგარ ძეს“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 183-184).

მკვლევარს დამოწმებული აქვს წმ. გრიგოლ ნოსელის, ეპიფანე კვიპრელის, სოფრონ იერუსალიმელის, ეფრემ ასურის, გრიგოლ დიდის (ჰრომთა პაპის) მოსაზრებები, რომელთა შესახებ ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს მკვლევარის მსჯელობა წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ: „აღმოსავლური ეკლესიის აზრით, მარიამ მაგდალელი იმდენად რთული ფიგურაა, რომ მის შესახებ მეტს მოვეყვებოდი და დავეფიქრებოდი, რა ფსიქოლოგიური ჩანაფიქრია მისი სახით გადმოცემული. მარიამ მაგდალელი არ არის მარიამი, მართა და ღაზარეს და; ის არ არის ცოდვილი მარიამი, ლუკას (7,37-50) მიხედვით, რომელიც იესოს ფეხებს თავისი თმით უმშრალებს; ის არ არის მარიამი ბეთანიიდან, რომელიც იესოს ვნების გზაზე ნელსაცხებელს სცხებს (იოანე, 12,1-11). მარიამ მაგდალელი არის ქალი მაგდალიდან, ვისგანაც იესომ დემონები გამოდევნა და ვინც შემდგომ იესოს მხლებელთა შორის იყო, იმ ქალებთან ერთად, „რომელნი ჰმსახურებდეს მას ნაყოფთაგან მათთა“ (შდრ. ლუკა 8,3). ჰელენე ჰიორნი-იუნგს საესეებით სწორად ჰყავს ერთმანეთისაგან გამიჯნული სახარებებში ნახსენები ყველა მარიამი, რასაც საკითხის სრულყოფილი შესწავლისათვის უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან მკვლევარი ცნობილი ფსიქოლოგის, მეცნიერის კარლ იუნგის ქალიშვილია და აღმსარებლობით იგი პროტესტანტია. მისი დამოკიდებულება წმ. მარიამ მაგდალინელის პიროვნებისადმი სწორედ ამი-

ტომ იძენს ასეთ განსაკუთრებულ ღირებულებას. მან დაიმოწმა წმ. ეფრემ ასურის (IV ს.) „ნათელი შემოქმედებითი და ფსიქოლოგიური იდეა, რომლის მიხედვითაც მარიამ მაგდალელის ერთ ფიგურაში სამი ქალური ასპექტია გადაჯაჭვული: – ცოდვილის; – დემონებისგან განკურნებულის; – სულიერებით დაინტერესებულის (მარიამი, მართას და). გრიგოლ დიდმა ეფრემ ასურის მოსაზრება გადმოიღო და განავრცო (VI ს.). მოგვიანებით მარიამ მაგდალელის ფიგურა ამავე იდეით დამკვიდრდა ხელოვნებაში. რა არის ფსიქოლოგიურად და თეოლოგიურად ნათქვამი იმით, რომ მარიამ მაგდალელს ეს სამი ასპექტი მიენიჭა? ქალების ეს მრგვალი და მრავალშრიანი ხატი ამგვარად შეიქმნა. იმდროინდელ ბრძენ მოაზროვნეთ ღირსებას მატებს, რომ ზედმიწევნით ფაქიზად ჩააქსოვეს ამ ფიგურაში ქალის არსებობის ბნელი ტონები; თითქოს მარიამის ნათელი ფიგურის გვერდით ჩრდილოვანი დები ესაკლისათ“ (პიორნი-იუნგი, 2012: 186-187).

მკვლევარს აინტერესებს იმის ცოდნა და გააზრება, რომ აღმოსავლური ეკლესიის თეოლოგია მარიამ მაგდალინელს ერთადერთ „მოციქულთა სწორ“ ქალად ასახელებს, ხოლო „მოციქულთა სწორობა“ უმაღლესი მიზანია, რასაც ადამიანი სულიერი ჩამოყალიბების გზაზე ელტვის და, უფლის ნებით, მისი მიღწევა შეუძლია. ამგვარი დახასიათება მარიამ მაგდალინელმა, ჰელენე პიორნი-იუნგის აზრით, იმით დაიმსახურა, რომ „მამაცურად მივიდა პირველი სამარხთან, რომ უშიშრად დარჩა ქრისტეს ვნების დროს იქ, როდესაც მაცხოვრის მოწაფეები გაუჩინარდნენ და ამიტომაც მას პირველს ხედა წილად აღდგომის ხარება. ეს ნიშნავს, რომ ამ დროს „მამაკაცურად მამაცი წმინდა ქალები“ მას უკან მიჰყვებოდნენ. როგორც სახარებიდან შევიტყობთ, მარიამ მაგდალელი მიეკუთვნება ქალებს, რომლებიც იესოს თავიანთი „სუბსტანციით“ ემსახურებოდნენ. იგი სუბსტანციური გახდა იმით, რომ ცხოვრებისა და არსებობის მანძილზე ყველა მისი ასპექტი გამოსცადა. დემონებისაგან განწმენდა ბერძნულ არქაულ ტექსტში აღწერილია, როგორც „განბოჭვა“, „გამოხსნა“. როგორც ლაზარე და ქრისტე თავად თავისუფლდებიან სახვევებისა და

დავიწროებული გარსისაგან, ისე იხსნის თავს მარიამ მაგდალელი დემონების მარწუხებისგან და თავისუფლდება ახალი ცხოვრებისთვის. ამგვარად შეიგრძნო მან თავისი წილი აღდგომა. შესაძლოა, სწორედ ამ გამოცდილებამ მიიყვანა ის ქრისტეს მოციქულთან შინაგან სწორობამდე“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 187-188).

ჰელენე ჰიორნი-იუნგისათვის ისიც საყურადღებოა, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელი, როგორც მოციქულთა სწორი, მისიონერიც იყო. იგი „მისიონერობდა, მონათხრობის თანახმად, არა მარტო სიტყვებით, როგორც სხვა მოციქულები, არამედ, ამავე დროს, წითელი კვერცხიც გასცა – ეს იყო პირველი სააღდგომო კვერცხი! მარიამ მაგდალელს აქვს სუბსტანცია და გასცემს მას. ის შეიძლება დავახასიათოთ, როგორც მიმადლებული გარდამქმნელი, რომელიც სამარხთან, ზღურბლთან, აღდგომის საიდუმლოსთან შეხებისას ნაბოძებს საქმედ აქცევს. სხვათა შორის, მარიამ მაგდალელი ყოველთვის მოკაშკაშე წითელი ფერთაა გამოსახული; შესაძლოა, ეს მისი ცეცხლის, მისი სიყვარულის, მისი სულის გამოხატულება იყოს. იქნებ ამ ქალს უნდა შეეხსენებინა ჩვენთვის, რომ ქალის სული განსაკუთრებით მშვენიერია, როცა ის ეროსთანაა დაკავშირებული? ... ამ თვალისმომჭრელ სანახაობას შევიგრძნობთ ხატის ოქროსფერ ციმციმში, რომელიც მთლიანობას ქმნის: ჩვენში ყველა სიმი ერთად უნდა შეირხეს, როცა მოჩვენებითი სიკვდილიდან ახალი სიცოცხლე უნდა იშვას (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 188-189).

მკვლევარი, აგრეთვე, დაინტერესებულია სამარხთან მისული მესამე ქალის ვინაობით, რაც, მისი აზრით, გაუგებარი რჩება; იგი ვარაუდობს, რომ შესაძლოა, იგი ისეთივე ქალია, როგორებიც თავად ჩვენ ვართ. ამ სამ ქალს „მენელსაცხებლე დედები“ ეწოდებათ. ნელსაცხებელი კითვლება სულისა – და ცხოვრებისეული – სუბსტანციის სიმბოლოდ. ზეთისცხებით ადამიანს სასიცოცხლო ესენციასა და მაცოცხლებელ სულს გადასცემენ. „ჩვენს ხატზე საქმე მარადიული ცხოვრებისათვის ცხებას ეხება. სიცოცხლის დედები გარდაცვლილად მიჩნეულს შემოსაზღვრული ცხოვრებიდან დაუსაბამო ცხოვრებაში მიაცილებენ.

ამიტომია ხაზგასასმელი და გამართლებული, რომ ყოველთვის ქალები აგროვებდნენ სანელსაცხებლე ზეთებს და ერთმანეთში ურევდნენ“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 189-190).

როგორია მენელსაცხებლე დედათა სულიერი მომავალი? ჰელენე ჰიორნი-იუნგს ამაზეც აქვს თავისი მოსაზრება გამოთქმული: „აქ, სამარხთან, სადაც თავიანთ მოძღვარს შორდებიან, სამი ქალისათვის ახალი, საკუთარი გზა იწყება. თავდაპირველად ის ბნელიც მოჩანს, რის გამოც მათი მანამდე არნახული შესაძლებლობები ჯერ დაფარულია. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მარიამ მაგდალელი სამოციქულო ღვაწლს ეწევა და მარიამი, იესოს დედა, პიროვნული დედისგან ტრანსპერსონალურის, დიდი დედობრიობის სიმბოლოდ გარდაისახება. თავისი ძის მსგავსად, ისიც გადალახავს მარადიულის, მიღმური სამყაროს ზღურბლს. იესო თავისი სიკვდილით ყველა მხლებელს კვლავ თავისკენ შემობრუნებს. ყველამ ახლა უნდა იპოვოს საკუთარი თავი. ისინი კი არ უნდა მისჯაჭვოდნენ სათაყვანებელ მოძღვარს, სამარხთან კი არ უნდა ექებნათ გარდაცვლილად მიჩნეული, არამედ უნდა გაეთვალისწინებინათ, რომ თავად მათში იღვიძებს ახალი. „სად აღდგა ქრისტე?“ – ასე კითხულობდა დ. ზიოლე, და განაგრძობდა, – „ზოგიერთი ადამიანის ცნობიერებაში“. უფრო ზუსტად რომ ვთქვათ, როდესაც ადამიანი იძულებულია, თავისი პროექციები პროექციის მატარებლისაგან გამოყოს, იწყება პროეცირებულის საკუთარ თავზე აღება. რაც გარეთ ხელმოსაჭიდ აღვიღს ვეღარ პოულობს, გვაიძულებს, შინაგანი ვეძიოთ და ხელი შევეწყოთ. ახალი მიმართულება ნიშნავს ნაბიჯს თვითდარწმუნებულობისაკენ და შემდეგ საფეხურს ღვთიური ხატის გაშინაგნებისაკენ, როგორც ეს ნათქვამია გალატელთა მიმართ ეპისტოლეში (4,19): „ვიდრემდე გამოიხატოს ქრისტე თქვენს შორის... როგორც იესო აღდგება ახალ არსებობაში, ასევე ვვარაუდობ და ვიმედოვნებ ამ ხატის მენელსაცხებლე დედებისათვის მათი ახალი განვითარების დასაწყისს. ამ სამარხის ზღურბლიდან იწყებენ ისინი ამოზრდას: მარიამ მაგდალელი – მოციქულად და მარიამი, იესოს დედა – ყოველთა დედად“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 190-191).

აქ ჰელენე ჰიორნი-იუნგი სვამს მეტად მნიშვნელოვან კითხვას, თუ ვინ იყო მესამე ქალი სამარხთან? „ისევ და ისევ გამიელვებს აზრი: ის ჩვენს ნაცვლად ხომ არ დგას იქ? იკვრება წრე ჩემი დაკვირვების საწყისთან, ქალისიერის სამ განშტოებასთან ცარიელი სამარხის პირისპირ. ის, რაც ამ სამ ქალს უჭირავს ხელში, სუბსტანციაა, სიცოცხლის ელექსირი, ნელსაცხებელი“ (ჰიორნი-იუნგი, 2012: 192). ნაშრომის ამ თავის დასასრულს დამოწმებულია ბრწყინვალე შეიდეულში შესასრულებელი სტიქარონები, რომლებშიც მენელსაცხებლე დედათა როლი და ფუნქციაა წამოწვეული წინა პლანზე და აღნიშნულია, რომ მაცხოვარმა მენელსაცხებელ დედებს ხარება მიჰმადლა, მოციქულებს მშვიდობა მიანიჭა და რომელმან დაცემულთ მისცა აღდგომა, რისკენაც მიიღტვის ყოველი ადამიანი.

ამრიგად, სახარება-ოთხთავში რამდენიმე მარიამია დასახელებული; მაცხოვრის ამქვეყნიურ ცხოვრებასთან დაკავშირებით მოიხსენიებიან ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელი, ლაზარეს ერთ-ერთი და მარიამ, წმ. მარიამ მაგდალინელი, მარიამ კლეოპასი და სხუად მარიამ, რომელიც აღდგომას დილაადრიან მენელსაცხებლე დედებთან ერთად იმყოფებოდა მაცხოვრის საფლავთან. საქმე მოციქულთა ახსენებს იოანე ღვთისმეტყველის//მახარებლის დედის სახელს – მარიამს, ზებედეს ძეთა დედის სახელს. მათგან ერთ-ერთის წმ. მარიამ მაგდალინელის შესახებ VI საუკუნიდან გაჩნდა უმართებულო შეხედულება, თითქოს იგი იყო ცოდვილი დედაკაცი, რომელიც მრუშობდა და ნელსაცხებელთა ცხების შემდეგ მაცხოვარმა შეუნდო; მცდარი მოსაზრება დამკვიდრდა გრიგოლ ჰრომთა პაპის ნაშრომიდან მომდინარე. საღვთისმეტყველო ლიტერატურის, მისი სხვადასხვა ჟანრის თხზულებათა მიხედვით ირკვევა, რომ ისინი სხვადასხვანი არიან; მიუხედავად იმისა, რომ დასავლურ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში ეს შეხედულება საუკუნეების მიღმა იღებს სათავეს, ქართულ წყაროებში ტრადიცია ბოლო ხანებამდე არ შეცვლილა; დასანანია, რომ ბოლო ხანებში გამოქვეყნებულ ნაშრომებში მარიამის სახელით ცნობილი პირების შესახებ არასწორი ინტერპრეტაციები ვრცელდება და სახარება-ოთხთავში ნახსენებ

მარიამთა შესახებ შეხედულებები აღრეულია. ქართულ საღვთისმეტყველო სივრცეში, საინტერნეტო გვერდებზე განსაკუთრებით მცდარი მოსაზრება მკვიდრდება წმ. მარიამ მაგდალინელთან დაკავშირებით. წყაროთმცოდნეობითი კვლევის შედეგად დაზუსტდა, რომ წმ. მარიამ მაგდალინელი მოიხსენიება მაცხოვრის ჯვარცმისა და დაცარიელებული საფლავის ხილვის ეპიზოდებში; იგი არის პირველი ქალი, რომელმაც იხილა ცარიელი საფლავი და ორი ანგელოზი, რომელსაც გამოეცხადა მაცხოვარი და რომლის მეშვეობით ემცნოთ მოწაფეებს მაცხოვრის საფლავის სიცარიელე და მისი აღდგომა. იგი ერთ-ერთი მენელსაცხებლე დედააკაცია, რომელიც ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელს ახლდა ჯვარცმისას, გარდამოხსნისას, შემდეგშიც მასთან ერთად გაეშურა ეფესოსაკენ. იგი ეფესოში გარდაიცვალა და დაკრძალეს იქვე. ჯერ კიდევ VII საუკუნეში მის საფლავს უჩვენებდნენ ეფესოში. IX საუკუნეში, კერძოდ, 886 წელს ლეონ ბრძენის ინიციატივით მისი ნეშტი კონსტანტინოპოლში გადააბრძანეს. გარდაცვალებიდან მალევე იქნა შერაცხული წმინდანად.

ხატწერის ნიმუშთან შედარებისას გამოთქმული შეხედულებების კვალობაზეც სავსებით ნათლად წარმოჩნდა წმ. მარიამ მაგდალინელის ხატ-სახისადმი დამოკიდებულება, რომ იგი არაა მრუშ ქალად მიჩნეული, რამაც კიდევ უფრო მეტად დაადასტურა წყაროთმცოდნეობითი კვლევის აუცილებლობა და საჭიროება.

**FOR THE INTERPRETATION OF THE ICON
OF MARY MAGDALENE IN GEORGIAN
CHRISTIAN TRADITION**

Toward the personality of the saint Mary Magdalene in orthodox and catholic churches were different attitude during the long period. For example for the orthodox church she was recognized as a saint mother equal of the apostle. To define the right interpretation of the saint Mary Magdalene character we must look through the sources which are too much as in Georgian also in foreign languages.

According to the New Testament saint Mary Magdalene was recovered from the seven devils spirit (the gospel of Luke 8,2; Mark's gospel 16,9). After this saint Mary Magdalene was always with the Christ everywhere (Mark's gospel 15,40; the gospel of Luke 8,3) she was with the Christ on the way to Calvary and had seen the crucifixion (Matthew Gospel 27,56 and others). She attended even the burning of the Christ (Matthew Gospel 27,61 and others) after third days of crucifixion, on the Easter day, early morning, she came toward the Christ vault by herself with candles and fumigations (Matthew Gospel 28,1; Mark's gospel 16,1-8). She was the first who had seen the Easter, was the first who believed and announced to the apostles about the Christ Easter (Joan 20, 11-18).

According to the catholic church, she was considered as an anonymous sinful one, who washed the Christ foot by her tears in Svimeon Hypocrite's house and after nailed the oil to him (Luke 7,37-38), also she was considered as an anonymous lady who poured the oil to the head of the Christ in the Simon's house in Bethany (Matthew 26,6-7; Matthew 14,3-9) and also she was considered as an Mary the sister of Lazarus and Martha (Joan 12, 1-8). There were several legends and later to the Mary Magdalene's life was added some plots from the life of sinful Mary from Egypt (V century) which strengthen the base about the idea being Mary the prostitute.

The several ladies taking part in the process of oiling by Chrism in the New Testament (sinful lady from the gospel of Luke, Mary from Bethany from Joan) to be considered as an equal of Mary

Magdalene comes from the preaching of Roman Pope in 591 year. In New testament the no mentioned sins of Mary Magdalene and Mary from Bethany were explained as an prostitute. Such explanation was established also in the era of Growth and next period's paintings.

Catholic church in XX century tried to correct this mistake and after the 1969 years reforms in the calendar of Novus Ordo we did not meet the Mary Magdalene as an sinful. In spite of this, in people's imagines for centuries the tradition (Mary as an sinful prostitute) was not changed, the idea about this was strengthen by the several artificial works. In the Oxford dictionary the word "Magdalene" has the meaning of sinful. It is the very interesting point of view that the prostitute name of saint Mary Magdalene from catholic church was spreaded in orthodox church, for example in the poetry – M. Tsve-taeva, B. Pasternak and also within the holy writings, in Georgian conscious mainly she is considered as a prostitute lady. Even now days from the preaches of some Priests she is mentioned as a prostitute who was forgotten hard sins. In the III volume of the Life of the Saint (Tb. 2001) within the sins of Mary Magdalene the prostitute is mentioned as one of them, also in some internet resources with her name there is mentioned sin of prostitute. We are really astonished why Georgian church follow the idea about her sinful character came from the catholic church by mistake? Georgian orthodox church and Georgian Christina Culture about this items always were followed by the orthodox church doctrines, rules and tradition. Georgian original and translated exegetics writing, hymns and preaches shows the idea against the catholic church about saint Mary Magdalene character, she is not considered as an another lady from the New Testament. We confirm this from the explanations of Matthew's and Joan's Gospels in which there is given the explanation who is Mary Magdalene, also her character within the saint mothers who oiled the Christ. The character of Saint Mary Magdalene is given in several writings as: Joane Minchkhi, in hymns of Kvirike Kurdanai, in preaches of Joane Bolneli and Anton Chkondideli, in the "Heaven Gate" of Sulkhana-Saba Orbeliani. The character of the saint Mary Magdalene is renewed in the poem of Teimuraz II "Speeches of day and night".

დამოწმებული წყაროები და ლიტერატურა:

- ნეტარი აგუსტინე 1999 – Аврелий Августин, Об истинной религии. Теологические трактаты. Минск. Харвест. 1999.
- ავერინცევი, 2001 – С. С. Аверинцев. София – Логос. Словарь. Киев. 2001.
- ახალი აღთქუმაჲ, წმ. გიორგი მთაწმიდელის რედაქციით, საქართველოს საპატრიარქოს გამოც., თბ., 1994.
- ბიბლიური ენციკლოპედია, 1991 – Библейская энциклопедия, под ред. Никифора, М., 1991.
- ბოლნელი, 1999 – იოანე ბოლნელი, ქადაგებანი, წიგნში: ათონის მრავალთავი, გამოსაცემად მოამზადეს და გამოკვევა დაურთეს მანანა მაისურაძემ, მარინე მამულაშვილმა, ანა ლამბაშიძემ, მაია ჩხენკელმა, თბ., 1999.
- გონჯილაშვილი, 2010 – ნ. გონჯილაშვილი, წმ. ნინოსა და ათორმეტ დედათა სიმბოლური მიმართება მარიამ მაგდალინელსა და მენელსაცხებლუ დედებთან, ჰუმანიტარული კვლევები, წელიწდული, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, თბილისი, 2010.
- გულაბერისძე, 2007 – ნიკოლოზ გულაბერისძე, „საკითხავი სვეტისა ცხოველისაჲ, კუართისა საუფლოდისი და კათოლიკე ეკლესიისაჲ“, გალობანი, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვევა და ლექსიკონი დაურთო ნესტან სულავამ, თბ., 2007.
- დერევენსკი, 2015 – Деревенский Б. Тайны Евангельской истории. Санкт-Петербург. Изд. «Алетейя». 2015.
- დიაჩენკო, 2001 – საკვირაო სახარებათა განმარტებები, შედგენილი გრიგოლ დიაჩენკოს მიერ, თბ., 2001.
- დიმიტრი როსტოველი, 2001 – წმინდანთა ცხოვრება, თბ., 2001.
- თაყაიშვილი, 1900 – ე. თაყაიშვილი, ქართულ მატთანეთა წყაროები, სამი ქრონიკა, ტფილისი, 1900 (რუსულ ენაზე).
- წმ. იოანე ოქროპირი, 1993 – წმ. იოანე ოქროპირი, თარგმანებაჲ იოვანეს სახარებისაჲ, II, თბ., 1993.

- წმ. იოანე ოქროპირი, 1996 – წმ. იოანე ოქროპირი, თარგმანებად მათეს სახარებისად, II, თბ., 1996.
- კეკელიძე, 1956 – კ. კეკელიძე, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, თბ., 1956.
- კიკნაძე, 1989 – ზ. კიკნაძე, საუბრები ბიბლიაზე, თბ., 1989.
- მელენტი ანტიოქიელი, 1991 – მელენტი ანტიოქიელი, აღდგომასა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა საკითხავი, კრებ.: კლარჯული მრავალთავი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა დაურთო თამილა მგალობლიშვილმა, თბ., 1991.
- მეტრეველი, 1980 – უძველესი იადგარი, გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთეს ელენე მეტრეველმა, ცაცა ჭანკიევმა და ლილი ხევსურიანმა, თბ., 1980.
- მეტრეველი, 2008 – ს. მეტრეველი, ქართული აგიოგრაფიის იკონოლოგიური სახისმეტყველება, თბ., 2008.
- მოდრეკილი, 1977 – მიქაელ მოდრეკილის ჰიმნები, I-II-III, ტექსტი გადმოწერა დედნიდან და გამოსცა ვაჟა გვახარიამ, თბ., 1977.
- პატარიძე, 1992 – რ. პატარიძე, ქართლის გაქრისტიანება, ურელიგია, №3, თბ., 1992.
- საეკლესიო კალენდარი, 2002 – საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, თბ., 2003.
- სირაძე, 1992 – რ. სირაძე, ქრისტიანული კულტურა და ქართული მწერლობა, I, თბ., 1992.
- სირაძე, 2008 – რ. სირაძე, კულტურა და სახისმეტყველება, თბ., 2008.
- სირაძე, 1987 – რ. სირაძე, ქართული აგიოგრაფია, თბ.1987
- სირაძე, 1997 – რ. სირაძე, „წმ. ნინოს ცხოვრება“ და დასაწყისი ქართული აგიოგრაფიისა, თბ., 1997.
- სულავა, 2001 – ნ. სულავა, „გიხაროდენ, ღვთისმშობელო მარიამ“, უურნ.: „კრიტიკრიუმი“, 2001, №2.
- სულავა, 2017 – ნ. სულავა, ნიკოლოზ გულაბერისძის „საკითხავი“ და გალობანი“, წიგნში: ნიკოლოზ გულაბერისძე, „საკითხავი სვეტისა ცხოველისად, კუართისა საუფლოდსი და კათოლიკე ეკლესიისად“, გალობანი,

- ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ნესტან სულავამ, თბ., 2007.
- სულხან-საბა ორბელიანი, 1963 – თხზულებანი, III, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, შენიშვნები და ლექსიკონი დაურთო ივანე ლოლაშვილმა, თბ., 1963.
- ქიქოძე, 1913/1989 – გაბრიელ ქიქოძე, ქადაგებანი, ორ ტომად, II, ქუთაისი, 1913/1989.
- შატბერდის კრებული, 1979 – შატბერდის კრებული X საუკუნისა, გამოსაცემად მოამზადეს ბ. გიგინეიშვილმა და ელ. გიუნაშვილმა, თბ., 1979.
- ძველები, 1963/1964 – ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძველები, I, დასაბუჯდად მოამზადეს ილ. აბულაძემ, ლ. ათანელიშვილმა, ნ. გოგუაძემ, ლ. ქაჯაიამ, ც. ქურციკიძემ და ც. ჯღამაიამ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, თბ., 1963-1964.
- წმინდანთა ცხოვრება, 2001 – წმინდანთა ცხოვრება, III, თბ., 2001.
- ჰყონდიდელი, 1898 – ანტონ ჰყონდიდელი, ქადაგებები, თბ., 1898.
- ხაჩიძე, 2000 – ქართული ქრისტიანული კულტურის ისტორიიდან, თბ., 2000.
- ჰიორნი-იუნგი, 2012 – ჰელენა ჰიორნი-იუნგი, მარიამი – ქალისიერის ხატი, გერმანულიდან თარგმნა ნინო სირაძემ, რედ.: ნანა გოგოლაშვილი, ცისანა ნიკოლაიშვილი; მეცნიერ-კონსულტანტები: რეზო კორინთელი, ნესტან სულავა, თბ., 2012.